

Житомирський державний університет
імені Івана Франка

Антонова О.Є.

Павленко В.В.

ІСТОРІЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖЖІ

**Посібник для самостійної роботи
для студентів педагогічних спеціальностей**

Житомир – 2025

УДК 378. 371
А 65

*Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету
імені Івана Франка від 31 жовтня 2025 року, протокол № 21*

Рецензенти:

Остапчук Микола Васильович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи Рівненського державного гуманітарного університету;

Сахневич Ірина Дем'янівна – кандидат педагогічних наук, доцент, методист Навчально-наукового кабінету професійно-технічної освіти в Житомирській області;

Ковальчук Валентина Антонівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка.

А 65 Антонова О.Є., Павленко В.В. Історія освіти в Україні та зарубіжжі : Посібник для самостійної роботи. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2025. – 116 с.

Посібник створено на основі розробленої авторами програми та технології рейтингового оцінювання базових знань студентів відповідно до навчальної програми освітньої компоненти „Історія освіти в Україні та зарубіжжі”. Кожна тема представлена практичним блоком, який містить завдання для самостійної роботи студентів, опорні схеми, індивідуальні завдання, перелік джерел, обов’язкових для конспектування, проблемні питання тощо

Для студентів та викладачів закладів вищої освіти.

УДК 378. 371
А 65

© Антонова О.Є., Павленко В.В. 2025 р.
© Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗМІСТ

Модуль 1. Історія становлення і розвитку освіти в Україні та зарубіжжі	4
Семінар 1. Західноєвропейська педагогіка епохи Відродження та Просвітництва. Засновник наукової педагогіки Я.А. Коменський.	5
Семінар 2. Педагогіка Нового часу. Програма виховання джентльмена Дж. Локка. Педагогічна ідеї Ж.Ж. Руссо.	17
Семінар 3. Педагогічні ідеї та практична діяльність Й.Г. Песталоцці.	33
Семінар 4. Українське шкільництво від найдавніших часів до XV ст.	46
Семінар 5. Українська школа і педагогіка у XVI – XVIII ст.	59
Семінар 6. Видатний вітчизняний педагог К. Ушинський	74
Семінар 7. Педагогічна система А.С. Макаренка.	85
Семінар 8. Гуманістична педагогіка В.О. Сухомлинського.	98
Завдання для самостійної роботи студентів	109
Рекомендована література	114
Інструкція до виконання завдання по групах під час підготовки до „Аукціону педагогічних ідей”	116

ІСТОРІЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖЖІ

Назви тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Всього	У тому числі					Всього	У тому числі				
		Лекції	Практичні/Семінарські заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	Індивідуальні заняття		Лекції	Практичні/Семінарські заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	Індивідуальні заняття
Модуль 1. Історія становлення і розвитку освіти в Україні та зарубіжжі												
Тема 1: Виникнення освіти та виховання в світовій суспільній цивілізації.	6,5	2			4		6,5	0,5			6	
Тема 2. Школа та педагогічна думка Епохи Античності.	6,5	2			4		6,5	0,5			6	
Тема 3. Система освіти епохи Середньовіччя. Перші університети.	6,5	2			4		6,5	0,5			6	
Тема 4: Західноєвропейська педагогіка епохи Відродження та Просвітництва. Засновник наукової педагогіки Я.А. Коменський.	6,5	2	2		4		6,5	0,5			6	
Тема 5. Педагогіка Нового часу. Програма виховання джентльмена Дж. Локка. Педагогічна ідеї Ж.Ж. Руссо.	6		2		4		5,5		0,5		5	
Тема 6: Педагогічні ідеї та практична діяльність Й.Г. Песталоцці.	6		2		4		5,5		0,5		5	
Тема 7. Реформаторська педагогіка XIX-XX ст.	6	2			4		6,5		0,5		6	
Тема 8. Українське шкільництво від найдавніших часів до XV ст.	6	1	2		4		5,5	0,5			5	
Тема 9: Українська школа і педагогіка у XVI – XVIII ст.	5	1	2		4		5,5	0,5			5	
Тема 10: Українська школа і педагогіка у XIX ст.	5	1			4		5,5	0,5			5	
Тема 11: Видатний вітчизняний педагог К. Ушинський	6		2		4		5,5		0,5		5	
Тема 12: Українське шкільництво XX століття.	6	1			4		6,5	0,5			6	
Тема 13. Педагогічна система А.С. Макаренка.	6		2		4		6		1		5	
Тема 14. Гуманістична педагогіка В.О. Сухомлинського.	6		2		4		6		1		5	
Тема 15. Реформування української школи та педагогіки кінця XX – початку XXI століття.	6				4		6				6	
Разом за модулем 1	90	14	16		60		90	4	4		82	
Усього годин	90	14	16		60		90	4	4		82	

Семінар 1

ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКА ПЕДАГОГІКА ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ ТА ПРОСВІТНИЦТВА.

ЗАСНОВНИК НАУКОВОЇ ПЕДАГОГІКИ Я.А. КОМЕНСЬКИЙ.

МЕТА: узагальнити знання про стан суспільного розвитку Європи, зокрема Чехії, в епоху Просвітництва; засвоїти основні етапи життя і діяльності Я.А. Коменського; систематизувати провідні ідеї педагогічної теорії видатного чеського педагога.

ОБЛАДНАННЯ: структурно-логічна схема "Педагогічна система Я.А. Коменського"; портрет видатного педагога; наукові статті про Я.А. Коменського; мультимедійне обладнання; презентація про життєвий шлях і педагогічні ідеї видатного педагога.

БАЗОВІ ПОНЯТТЯ ТЕМИ: епоха Просвітництва, дидактика, концепція, пансофія, сенсуалізм, природовідповідність, Золоте правило дидактики.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ. дискусія, бесіда, методи історичного та педагогічного аналізу, педагогічного прогнозування.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

I. Перевірка рівня засвоєння студентами основних теоретичних положень з теми заняття.

1. Життя та педагогічна діяльність Я.А. Коменського і демократичний рух XVII століття.
2. Особливості світогляду Я.А. Коменського
3. Педагогічна концепція Я.А. Коменського як органічна частина плану перебудови суспільства. Мета і завдання виховання.
4. Принцип природовідповідності навчання.
5. Вікова періодизація і система шкіл за Я.А. Коменським.
6. "Велика дидактика" як основа класно-урочної системи Я.А. Коменського.
7. Аналіз підручників Я.А. Коменського.
8. Значення педагогічної теорії Я.А. Коменського.

II. Практична частина:

III. Підведення підсумків заняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Зайченко, І.В. Історія педагогіки: у 2-х кн. Кн.1. Історія зарубіжної педагогіки : навч. посіб. / І. В. Зайченко. - К. : Слово, 2010. - 624 с.
2. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва / В. Кравець. - Тернопіль: Світло, 2015. - 409 с.
3. Левківський М. В. Історія педагогіки : підручник / М. В. Левківський. - 5-те вид. доп. – К.: Центр навчальної літератури, 2016. - 380 с.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОBOB'ЯЗКОВОГО КОНСПЕКТУВАННЯ

1. Велика дидактика. Закони добре організованої школи / Я. А. Коменський // Коваленко, Є.І. Історія зарубіжної педагогіки : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / МОН України, Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – К. : Центр учбової літ-ри, 2006. – С. 155-185.
2. Коменський Я.А. Велика дидактика. – режим доступу. - http://library.vspu.edu.ua/inform/vidanna_bibliot/cifrova_kol/komenskij_velika_didaktika_tom1.pdf

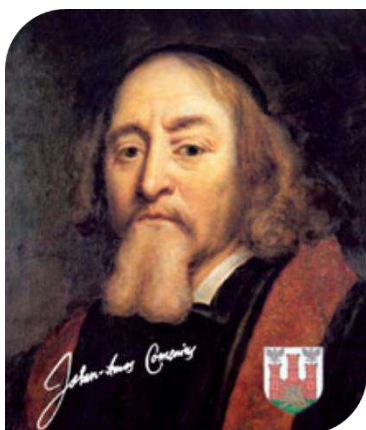
ПІДГОТУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ЗА ТЕМАМИ:

- огляд книги Я.А. Коменського „Материнська школа”;
- характеристика підручника Я.А. Коменського „Відкриті двері до мов усіх наук”;
- аналіз підручника Я.А. Коменського „Видимий світ у малюнках”.

ПІДГОТУВАТИСЯ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

I. Життя та педагогічна діяльність Я.А. Коменського і демократичний рух XVII століття.

1. Відтворіть основні етапи життя та діяльності Яна Амоса Коменського за таким планом:

28 березня 1592 року - _____

1604 р. - _____

1608 – 1610 рр. - _____

1611 – 1613 рр. - _____

1614 р - _____

1618 р. - _____

1621 р. - _____

1627 р. - _____

1628 р. - _____

1631 р. - _____

1632 (1654) pp. - _____

1641 p. - _____

1642 - 1647 pp. - _____

1650 – 1654 pp. - _____

1656 p. - _____

1657 p. - _____

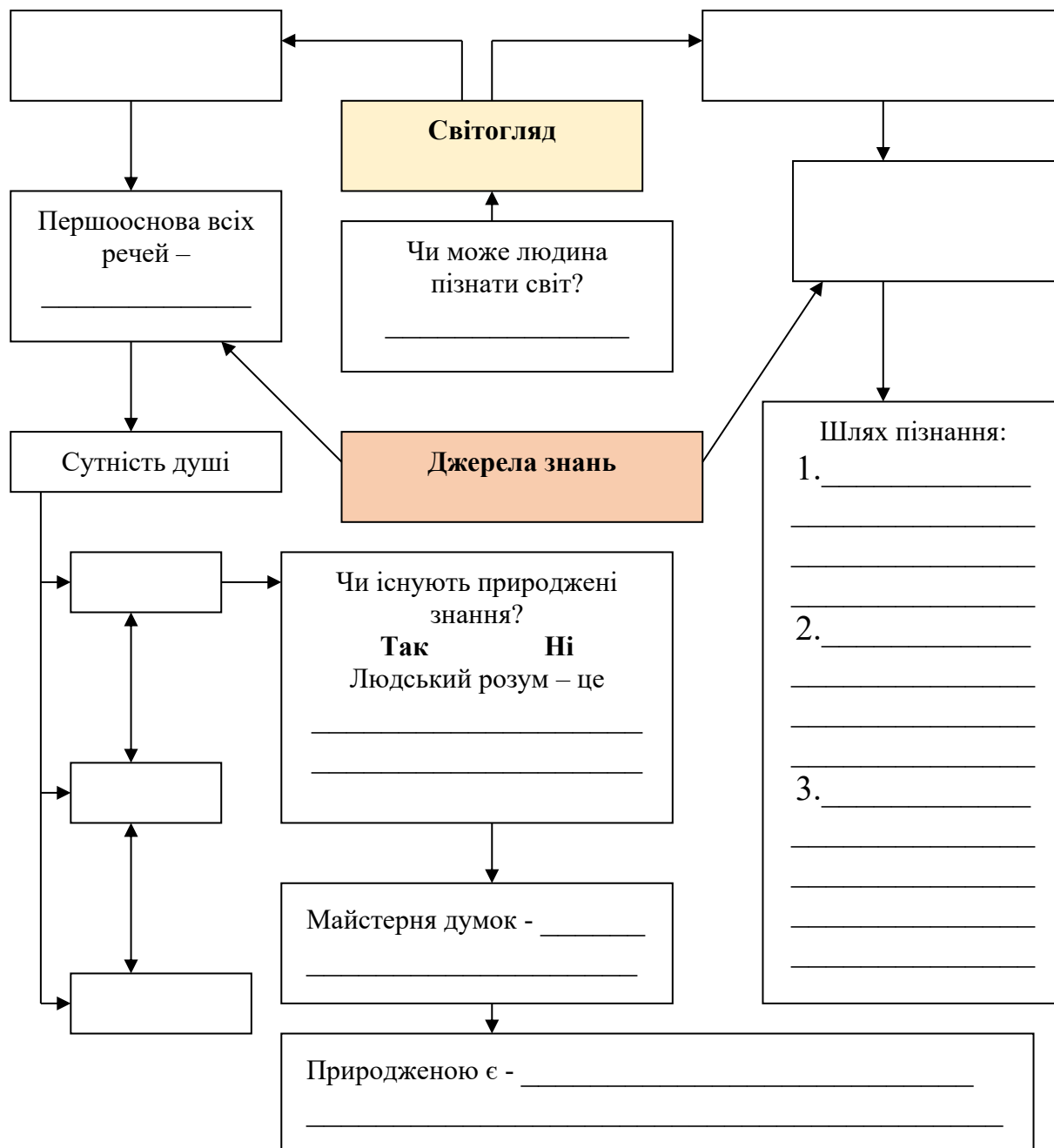
1658 p. - _____

15 листопада 1670 року - _____

*Пам'ятник
Я.А. Коменському
в Наардені*

II. Особливості світогляду Я.А. Коменського

У чому полягав дуалізм світогляду Я.А. Коменського?

III. Мета і завдання виховання

Мета і завдання виховання →

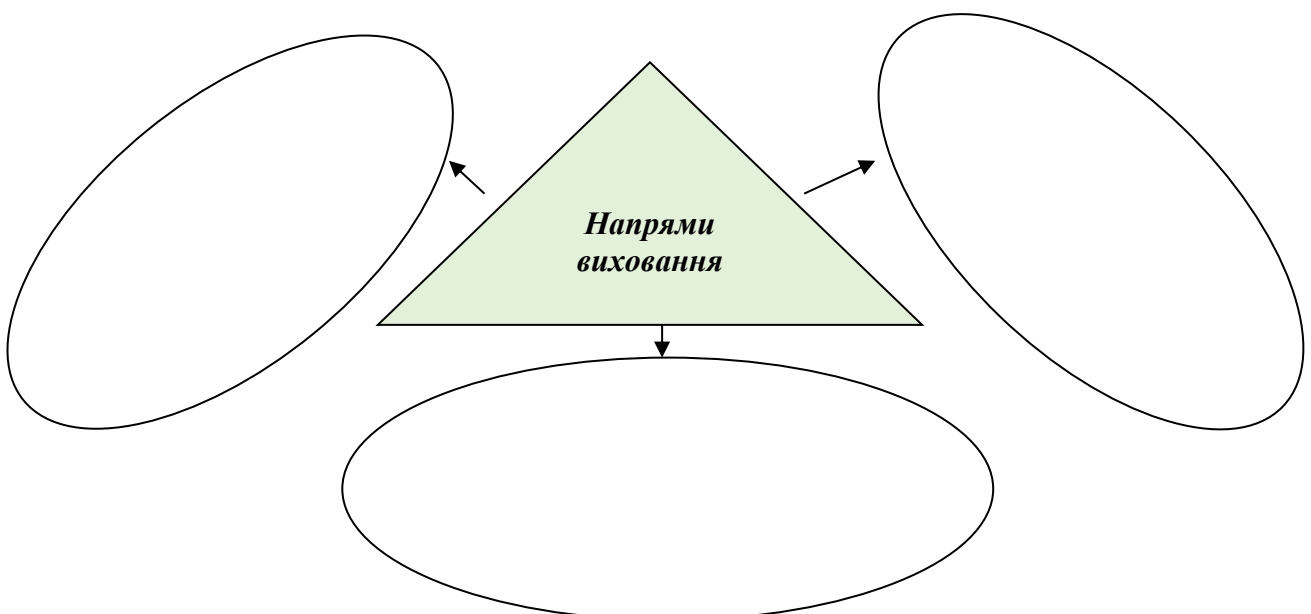
1.

2.

**Суттєві елементи виховання
(зробити людину такою, що...**

3.

4.


```
graph TD; P[природа] --- Z[закономірності розвитку]; L[людина] --- Z; M[макрокосм] --- Z; M1[мікрокосм] --- Z; Z --- PR[природовідповідність]; PR --- I[Врахування індивідуальних особливостей]; PR --- V[Врахування вікових особливостей]; PR --- R[Розвиток природних задатків та обдарувань];
```

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

[illegible]

„Велика дидактика”

1. Назвіть основні ідеї „Великої дидактики”.

Книга складається з _____ розділів.

Основний зміст трактату

I – XII - _____

XIII – XIV – _____

XV – XIX – _____

XX – XXV – _____

XXVI – _____

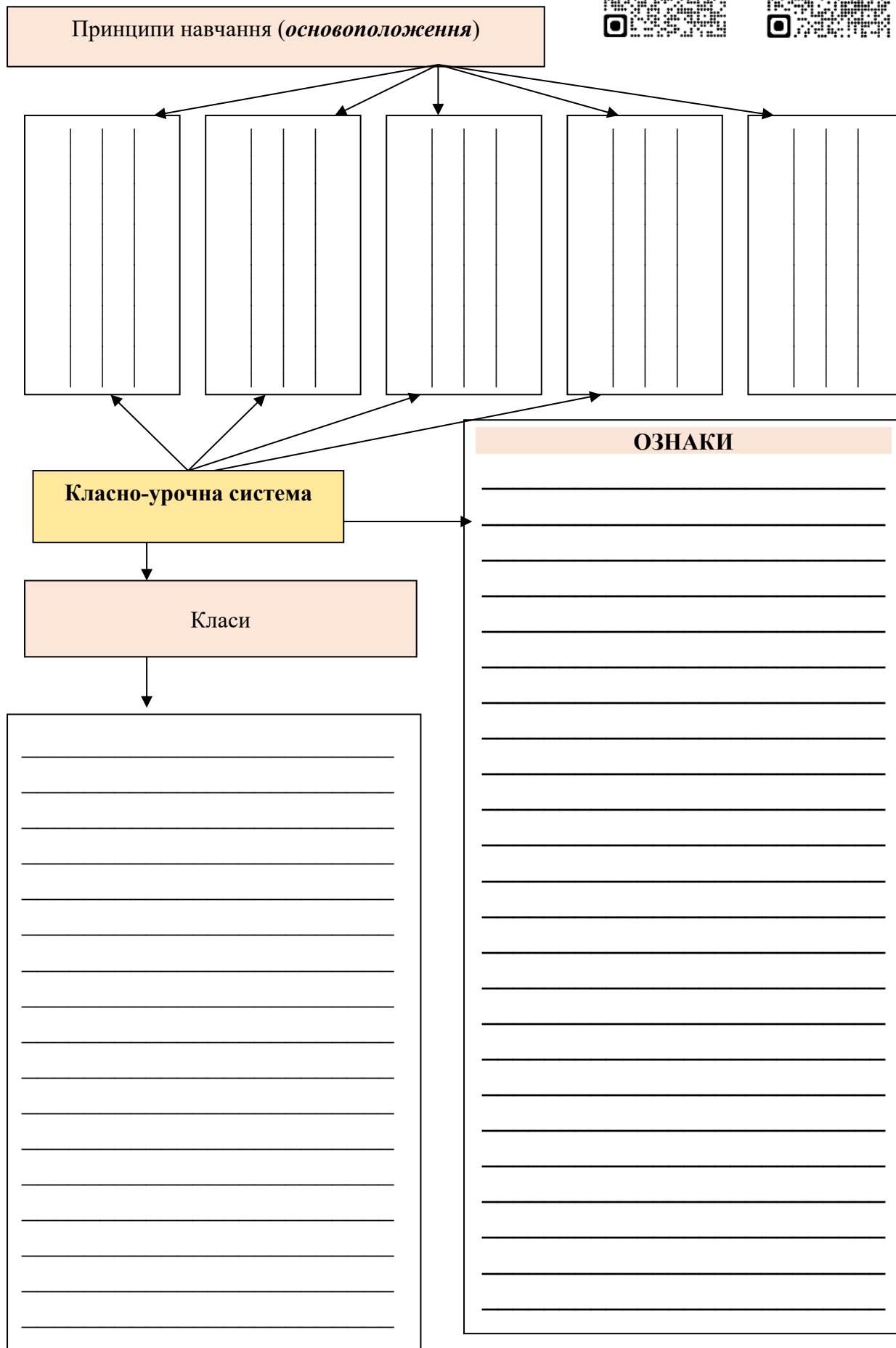
XXVII – XXXII – _____

XXXIII - _____

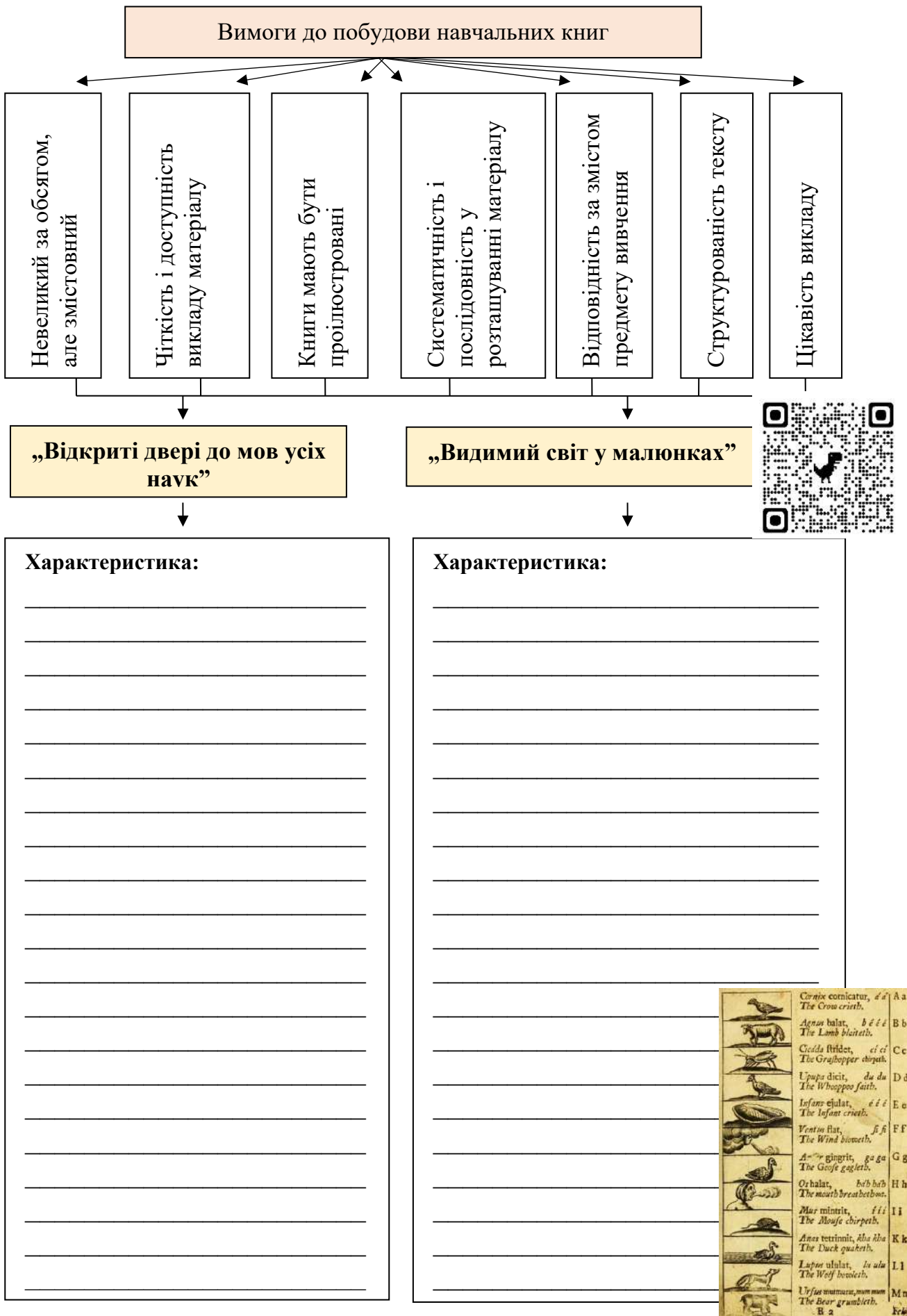
Завдання по роботі з першоджерелами. Законспекуйте:

- з розділу XVI «Великої дидактики» будь-які три «основоположення». На їх основі проаналізуйте принцип природовідповідності у вихованні;
- з розділу XIX «Великої дидактики» думки Я.А. Коменського, що стосуються розробки ним класно-урочної системи. На цій основі розкрийте основні положення класно-урочної системи, яку він обґрунтував;
- з розділу XX «Великої дидактики» основні положення в обґрунтуванні принципу наочності;
- з розділів XVII-XX «Великої дидактики» найбільш цінні, на Ваш погляд, дидактичні правила та прийоми, що забезпечують легкість, ґрунтовність і швидкість навчання, а також проаналізуйте їх.
- знайдіть характеристику 6 груп дітей за їх здібностями і характеристиками, які виділяє Я.А. Коменський у «Великій дидактиці».

VI. Основні ознаки класно-урочної системи

VII. Аналіз підручників Я.А. Коменського

«Золоте правило дидактики»

Все, що тільки
можна, подавати
для сприймання
відчуттями:

видиме – **зором**,
чутне – **слухом**,
запахи – **нюхом**,
доступне смакові – **смаком**,
доступне дотикові – **доти́ком**.

«НЕХАЙ БУДЕ ЗОЛОТИМ ПРАВИЛОМ ДЛЯ
ТИХ, ХТО НАВЧАЄ:

Якщо якісь предмети можна сприйняти одразу кількома
відчуттями, нехай вони зразу ж і відчуються кількома
відчуттями»

VIII. Побудуйте узагальнюючу схему щодо педагогічних ідей Я.А. Коменського

**ПЕДАГОГІКА НОВОГО ЧАСУ.
ПРОГРАМА ВИХОВАННЯ ДЖЕНТЛЬМЕНА ДЖ. ЛОККА.
ПЕДАГОГІЧНА ІДЕЇ Ж.Ж. РУССО.**

МЕТА: систематизувати знання про стан суспільного розвитку країн Західної Європи у період буржуазних революцій; засвоїти основні ідеї Ж.-Ж.Руссо, ідеолога французької революції, та Джона Локка – одного з ідеологів буржуазної революції в Англії; охарактеризувати та порівняти основні положення освітніх теорій представників західноєвропейської педагогіки епохи Просвітництва.

ОБЛАДНАННЯ: опорна схема, структурно-логічні схеми "Педагогічна теорія Дж. Локка", "Педагогічна система Ж.-Ж.Руссо"; портрети просвітителів, географічні карти, мультимедійне обладнання; презентації про життєвий шлях і педагогічні ідеї видатних педагогів.

БАЗОВІ ПОНЯТТЯ ТЕМИ: принцип природовідповідності, вільне виховання, природовідповідне виховання, вікова періодизація, теорія „чистої дошки”, система виховання джентльмена.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: бесіда, дискусія, вивчення таблиць, метод історичного аналізу і педагогічного прогнозування.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

I. Перевірка рівня засвоєння студентами основних теоретичних положень з теми заняття.

1. Характеристика епохи періоду буржуазних революцій у Західній Європі.
2. Педагогічна теорія Джона Локка – ідеолога англійської буржуазної революції. "Думки про виховання."
3. Проект Джона Локка про робітничі школи.
4. Педагогічна теорія Жан-Жака Руссо – ідеолога французької буржуазної революції. "Еміль, або про виховання".

II. Практична частина:

III. Підведення підсумків заняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Зайченко, І.В. Історія педагогіки: у 2-х кн. Кн.1. Історія зарубіжної педагогіки : навч. посіб. / І. В. Зайченко. - К. : Слово, 2010. - 624 с.
2. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва / В. Кравець. - Тернопіль: Світло, 2015. - 409 с.
3. Левківський М. В. Історія педагогіки : підручник / М. В. Левківський. - 5-те вид. доп. – К.: Центр навчальної літератури, 2016. - 380 с.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОBOB'ЯЗКОВОГО КОНСПЕКТУВАННЯ

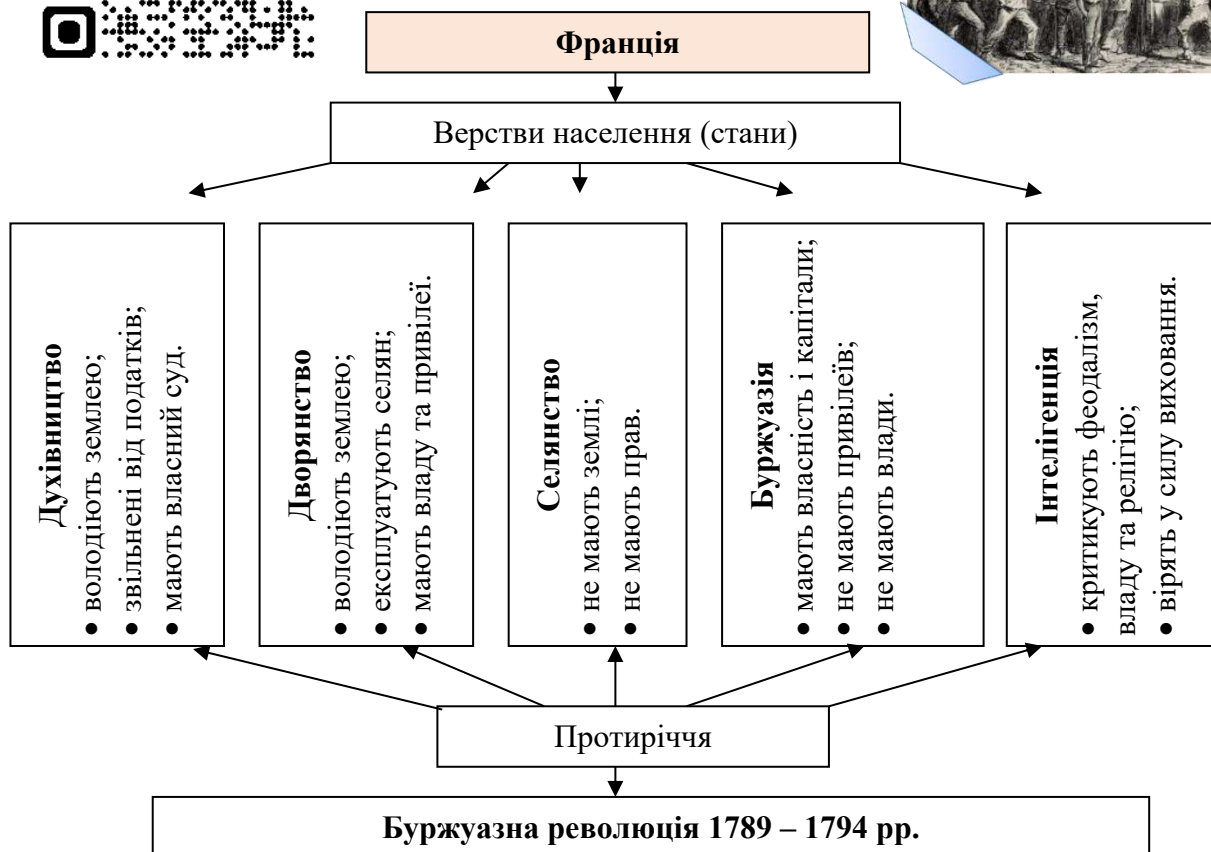
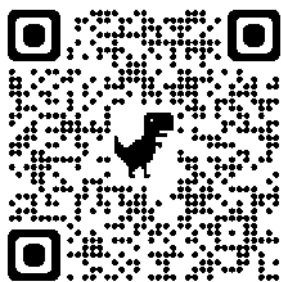
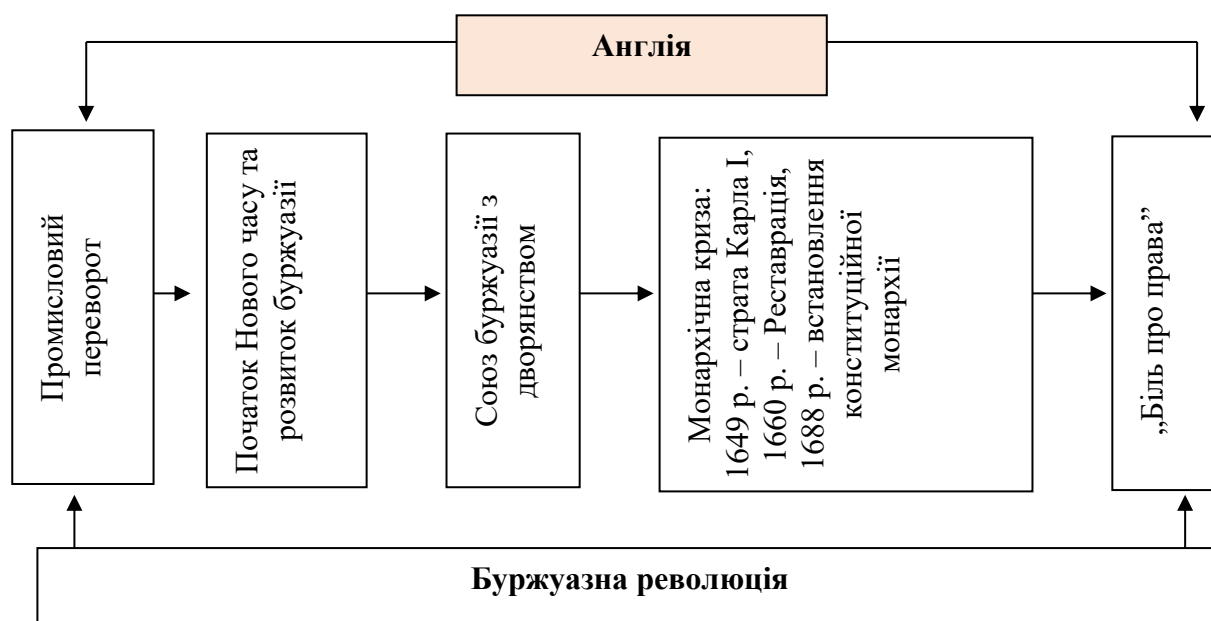
- 1.«Думки про виховання» Джона Локка. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.novapedahohika.com/noloms-917-1.html>
- 2.Локк Дж. Думки про виховання [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://jorigami.ru/PP_corner/Classics/Locke/Locke_John_Thought_concerning_education.htm
- 3.Руссо Ж.-Ж. Еміль, або Про виховання. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://studfile.net/preview/5110583/page:3/>

**ПІДГОТУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ
ЗА ТЕМАМИ:**

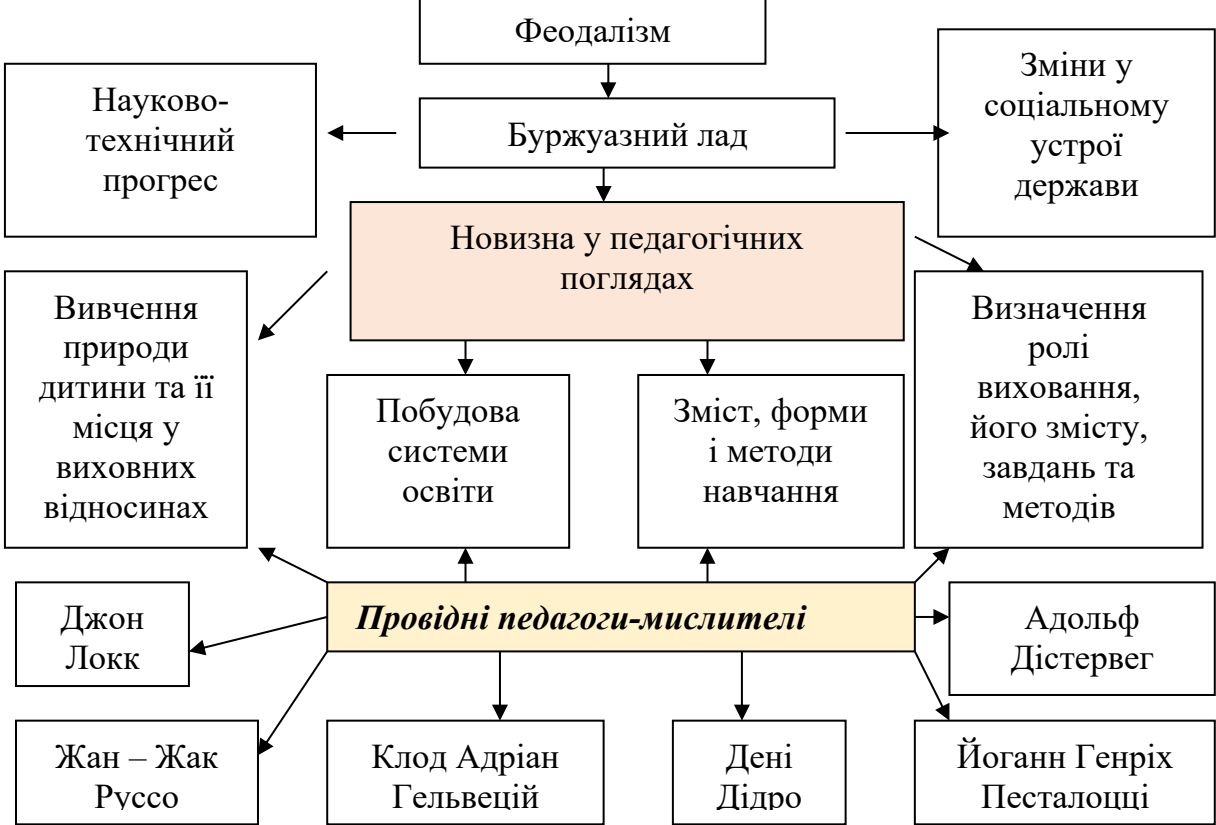
- аналіз твору Дж. Локка „Думки про виховання”;
- аналіз твору Ж.-Ж. Руссо „Еміль, або Про виховання”.

ПІДГОТУВАТИСЯ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

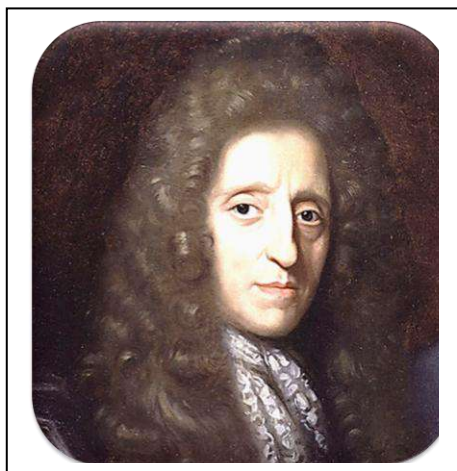
1. Охарактеризуйте епоху буржуазних революцій у Західній Європі (на прикладі Англії та Франції), користуючись схемами:

Узагальніть знання за схемою:

[illegible]

2. Відтворіть основні етапи життя та діяльності Джона Локка за таким планом:

29 серпня 1632 року - _____

1646 р. - _____

1652 р. - _____

1658 р. - _____

1667 р. - _____

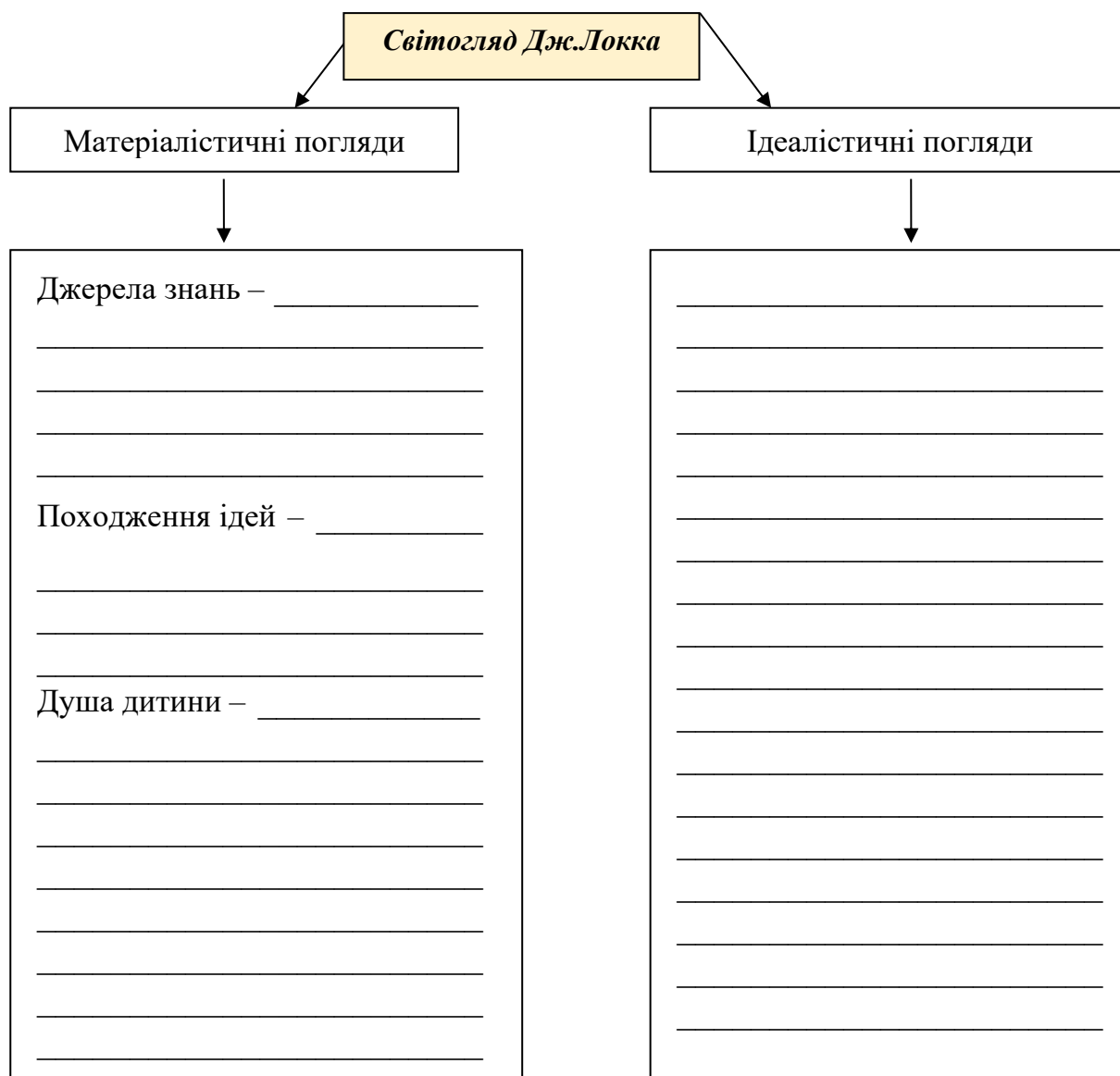
1675 р. - _____

1683 – 1688 рр. - _____

1688 р. - _____

1704 р. - _____

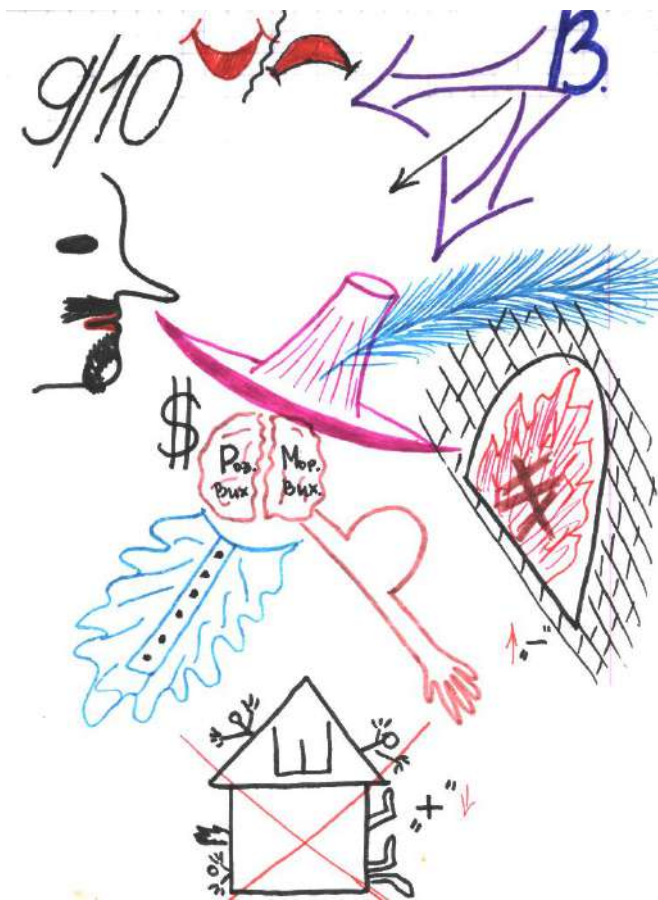
4. У чому специфіка світогляду Джона Локка

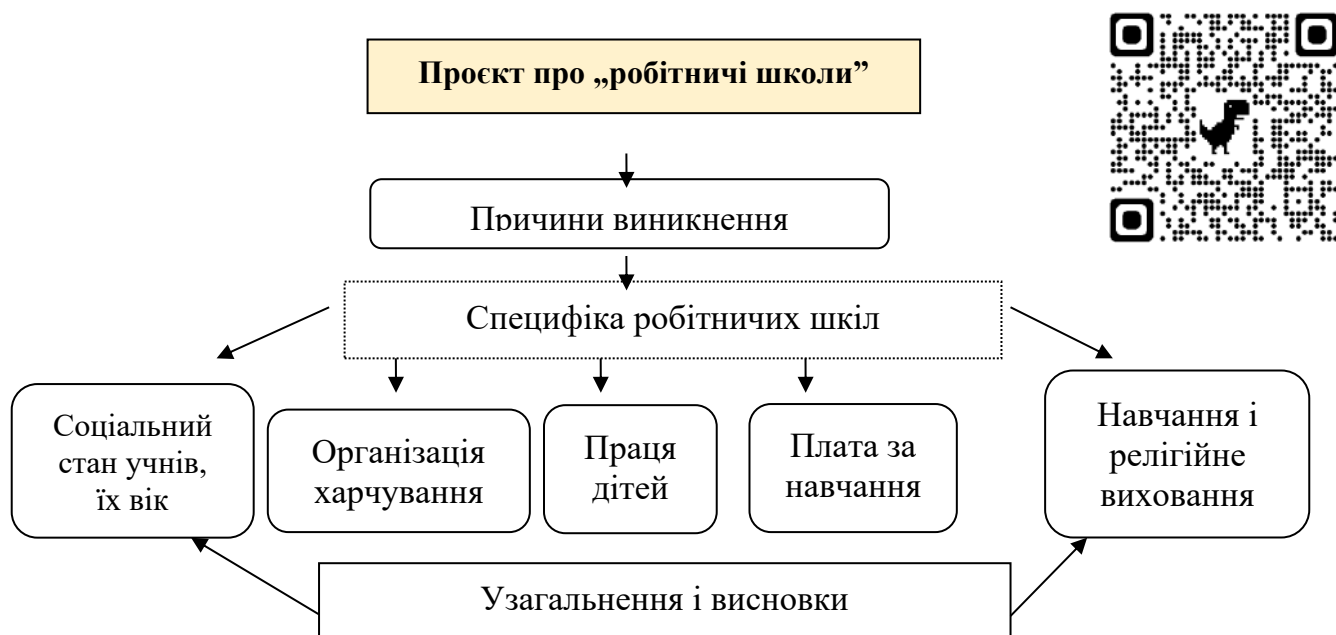
Соціальні погляди Джона Локка: _____

5. Які думки Дж. Локка зашифровано у наведеному малюнку (автор – студентка факультету іноземних мов Куц О.)?

(Поясніть схему на основі ознайомлення з роботою Джона Локка „Думки про виховання”).

6. Поясніть сутність проекту Джона Локка „Про робітничі школи”, користуючись схемою:

Як Ви оцінюєте цей проект Джона Локка? Відповідь аргументуйте.

This image shows a single page of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

7. Завдання по роботі з першоджерелами.

- З твору «Думки про виховання» виписати та проаналізувати поради щодо:
 - а) організації процесу фізичного виховання дитини (харчування, тепло, сон);
 - б) організації процесу морального виховання дитини;
 - в) організації процесу розумового виховання дитини (зміст навчання).
- Проаналізуйте проект Дж. Локка «Про робітничі школи».
- Випишіть думки Дж. Локка з приводу використання дитячих іграшок.
- Проаналізуйте методики (методи) виховної роботи у праці «Думки про виховання». Кожен з методів підтвердити цитатою з першоджерела.

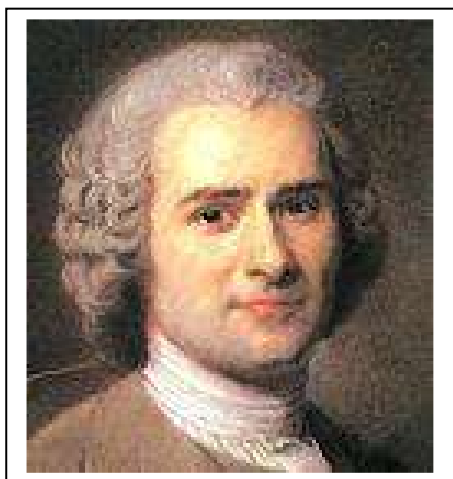

Прокоментуйте наведену нижче схему. Чи дійсно в ній відображено основні напрями виховної системи Дж. Локка? При цьому варто зважати на те, що книгу можна умовно поділити на 3 частини:

8. Підготуйте узагальнюючу схему щодо педагогічних ідей Джона Локка.

1. Відтворіть основні етапи життя та діяльності Жан-Жака Руссо за таким планом:

28 червня 1712 року - _____

1722 р. - _____

1740-1741 рр. _____

1741 р. - _____

1749 р. - _____

1756 – 1762 рр. _____

1762 р. - _____

1762 – 1767 рр. _____

1771 – 1772 рр. _____

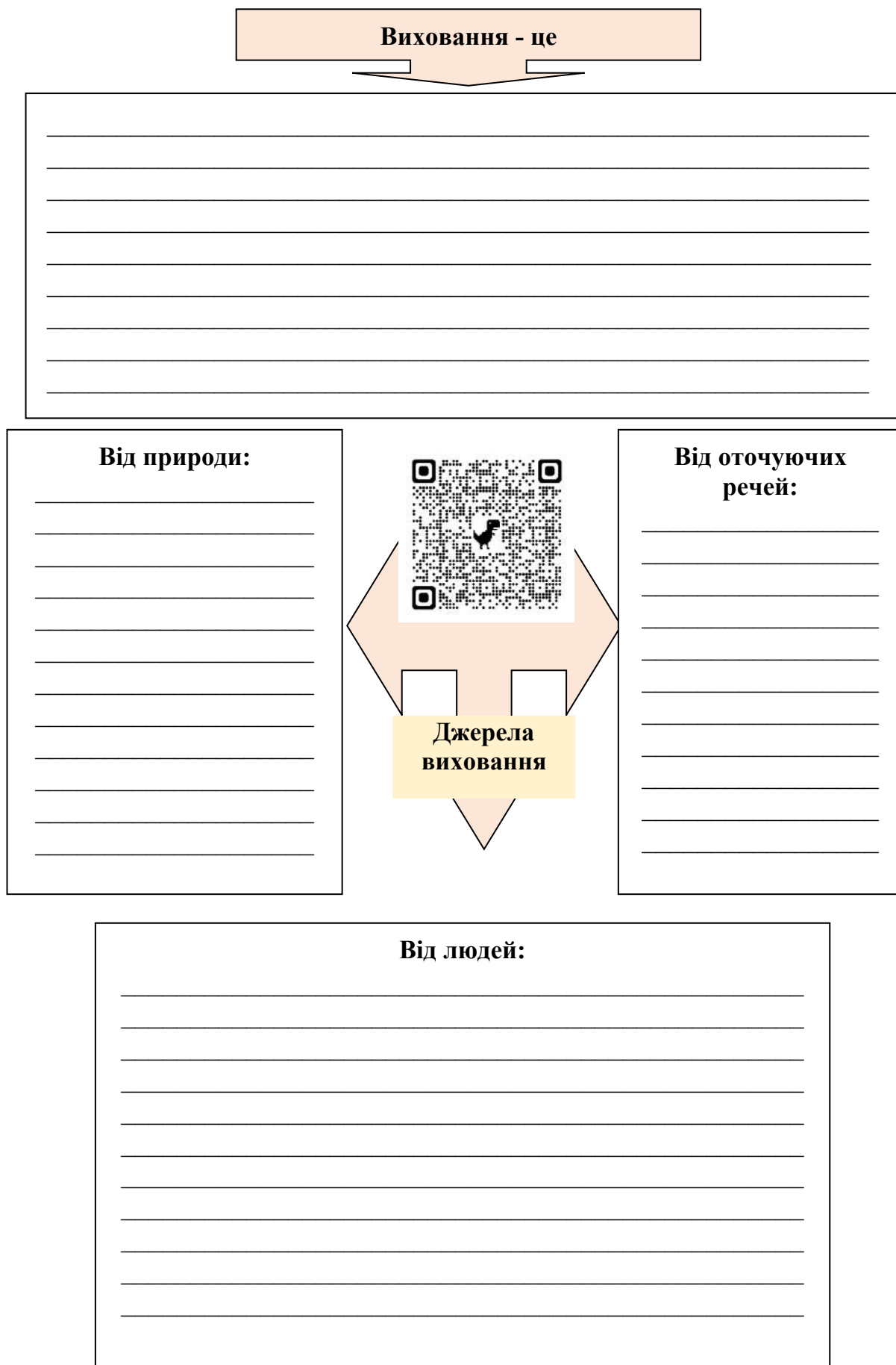
1778 р - _____

11 жовтня 1794 р. - _____

Соціальні погляди Жан-Жака Руссо:

2. Проаналізуйте погляди Ж.-Ж. Руссо на виховання за такою схемою:

3. Охарактеризуйте основні принципи виховання, виділені Ж.-Ж.Руссо:

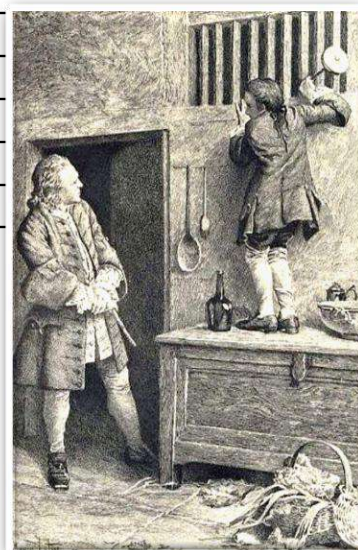
Гуманізм: _____

Природовідповідність виховання: _____

Свобода у вихованні: _____

Індивідуальний підхід до дитини: _____

Трудове виховання: _____

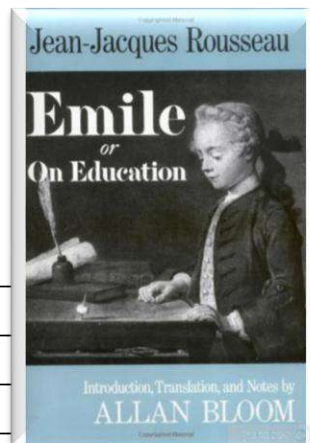

4. Назвіть і охарактеризуйте основні періоди у розвитку дитини, розроблені Ж.-Ж. Руссо у трактаті „Еміль або Про виховання”:

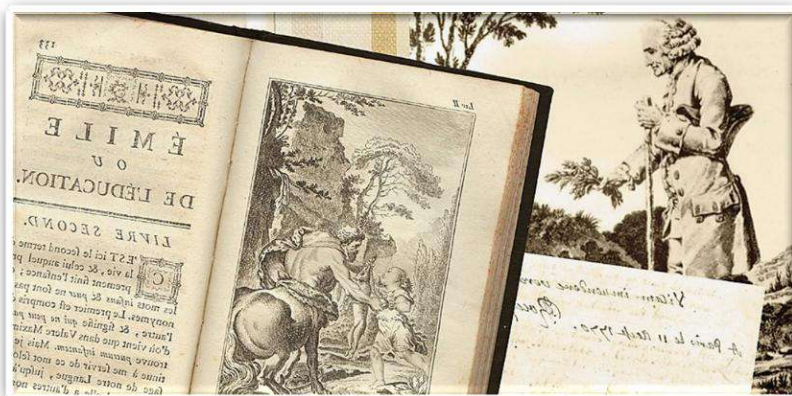
Роки життя Етапи	Завдання виховання	Методи виховання
Від народження до 2 років _____		
Від 2 до 12 років _____		
Від 12 до 15 років _____		
Від 15 до 18 років _____		
Після 18 років _____		

5. Охарактеризуйте погляди Ж.-Ж.Руссо стосовно виховання жінки.

5.Завдання по роботі з першоджерелами.

- з твору Ж.Ж. Руссо «Еміль або про виховання» виписати та проаналізувати поради щодо організації виховного процесу дитини у кожний віковий період.
- проаналізуйте «теорію вільного виховання» Ж.-Ж. Руссо.
- вимоги Ж.-Ж. Руссо до вибору ремесел. Підтвердити цитатою з першоджерела.
- погляди Ж.-Ж. Руссо стосовно виховання жінки. Підтвердити цитатами з першоджерела.

6. Підготуйте узагальнюючу схему щодо педагогічних ідей Жан-Жака Руссо.

Семінар 3

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ТА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ Й.Г. ПЕСТАЛОЦЦІ.

МЕТА: узагальнити і засвоїти основні етапи життя й діяльності Й.Г. Песталоцці; охарактеризувати основні положення теорії "елементарної освіти"; проаналізувати сутність методик Й.Г. Песталоцці для початкової школи, порівняти їх із сучасними.

ОБЛАДНАННЯ: опорні схеми, ілюстрації до роману "Лінгард і Гертруда", структурно-логічна схема заняття, портрет педагога.

БАЗОВІ ПОНЯТТЯ ТЕМИ: теорія формальної освіти, теорія елементарної освіти, розвивальне навчання, методики початкового навчання, принцип природовідповідності.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: бесіда, дискусія, зіставлення, порівняння, аналіз педагогічних творів.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

I. Перевірка рівня засвоєння студентами основних теоретичних положень з теми заняття.

1. Життя і педагогічна діяльність Й.Г. Песталоцці.
2. Соціально-педагогічні погляди Й.Г. Песталоцці.
3. Сутність процесу виховання за Й.Г. Песталоцці. Зміст і методи морального виховання.
4. Основні положення теорії "елементарної освіти".
5. Методики початкового навчання з різних предметів у теорії Й.Г. Песталоцці.
6. Вплив демократичних ідей Й.Г. Песталоцці на розвиток педагогічної теорії і шкільної практики.

II. Практична частина:

III. Підведення підсумків заняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Історія педагогіки: лекції та хрестоматія: Навчальний посібник / Е.І. Федорчук, В.В. Федорчук. – Кам'янець-Подільський, 2007. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2086/Istoriia-pedahohiky-lektsii-ta-khrestomatia.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Історія педагогіки / За ред. проф. М.В. Левківського, докт. пед наук О.А. Дубасенюк - Житомир, 1999. – С.69-72.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО КОНСПЕКТУВАННЯ

1. Песталоцці Й.Г. Лінгард і Гертруда // Хрестоматія з історії педагогіки. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://library.udpu.edu.ua/library_files/rarutetu/10/1.pdf
2. Песталоцці Й.Г. Лебедина пісня // Історія педагогіки: лекції та хрестоматія: Навчальний посібник / Е.І. Федорчук, В.В. Федорчук. – Кам'янець-Подільський, 2007. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2086/Istoriia-pedahohiky-lektsii-ta-khrestomatia.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

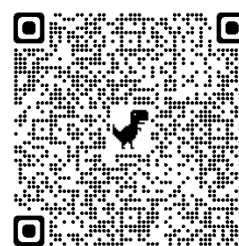
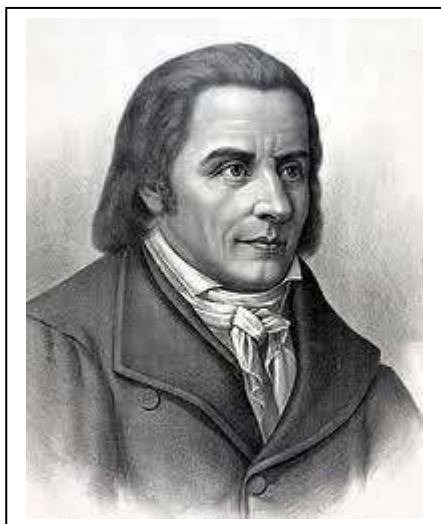
ПІДГОТУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ЗА ТЕМАМИ:

- огляд твору Й.Г. Песталоцці „Як Гертруда вчить своїх дітей”.

ПІДГОТУВАТИСЯ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

I. Життя і педагогічна діяльність Й.Г.Песталоцці.

1. Відтворіть основні етапи життя та діяльності Йоганна Генріха Песталоцці за таким планом:

12 січня 1746 року - _____

1751 р. - _____

1754 р. - _____

1761 р. _____

1763 р. _____

1767 р. - _____

1769 - 1774 рр - _____

1774 - 1780 рр. - _____

1781 - 1797 рр. - _____

26 серпня 1792 року - _____

1798 р. - _____

1800 – 1804 рр. - _____

1805 - 1825 рр. - _____

17 лютого 1827 р. - _____

На надгробку пам'ятника Й.Г. Песталоцці в коротких словах викладене все його життя:

*«Рятівник бідних у Нейгофі.
Народний проповідник в «Лінгарді і Гертруді».
Батько сиріт у Станці.
Основоположник нової школи в Бургдорфі.
В Івердоні - вихователь людства.
Людина, християнин, громадянин.
Все для інших, нічого для себе».*

2. Соціально-педагогічні та філософські погляди Йоганна Генріха Песталоцці:

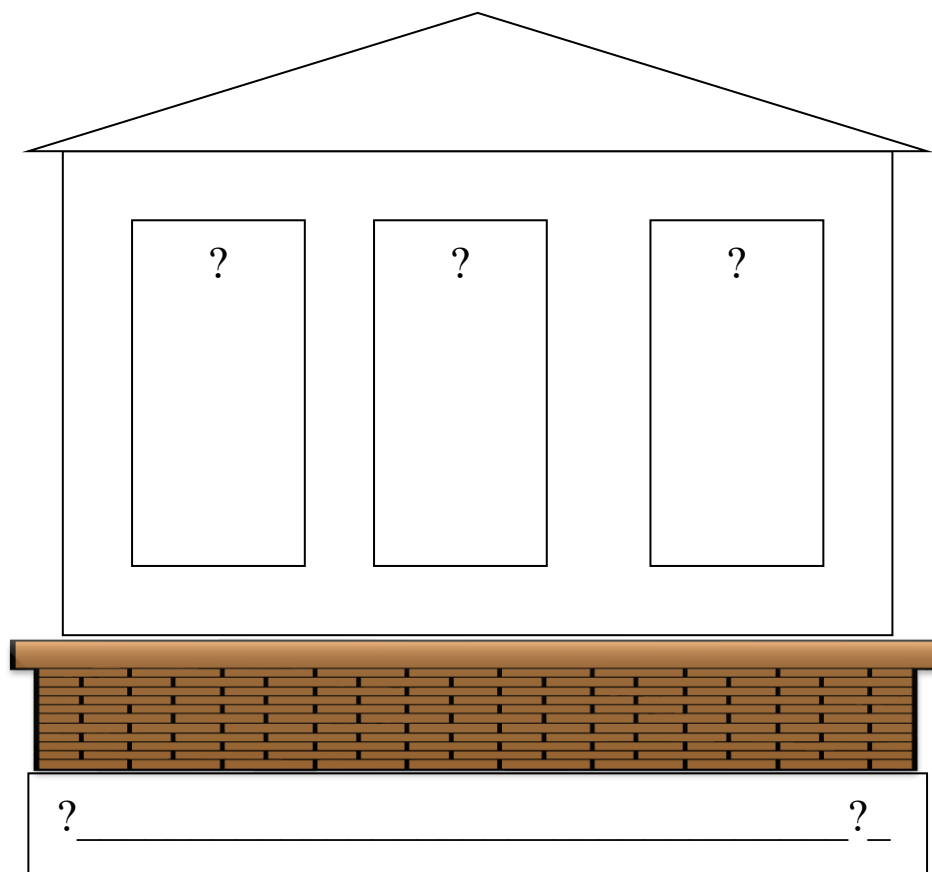
1. Соціально-політичні переконання _____

2.Педагогічні погляди _____

3.Характер виховання _____

4.Підходи до розуміння змісту освіти _____

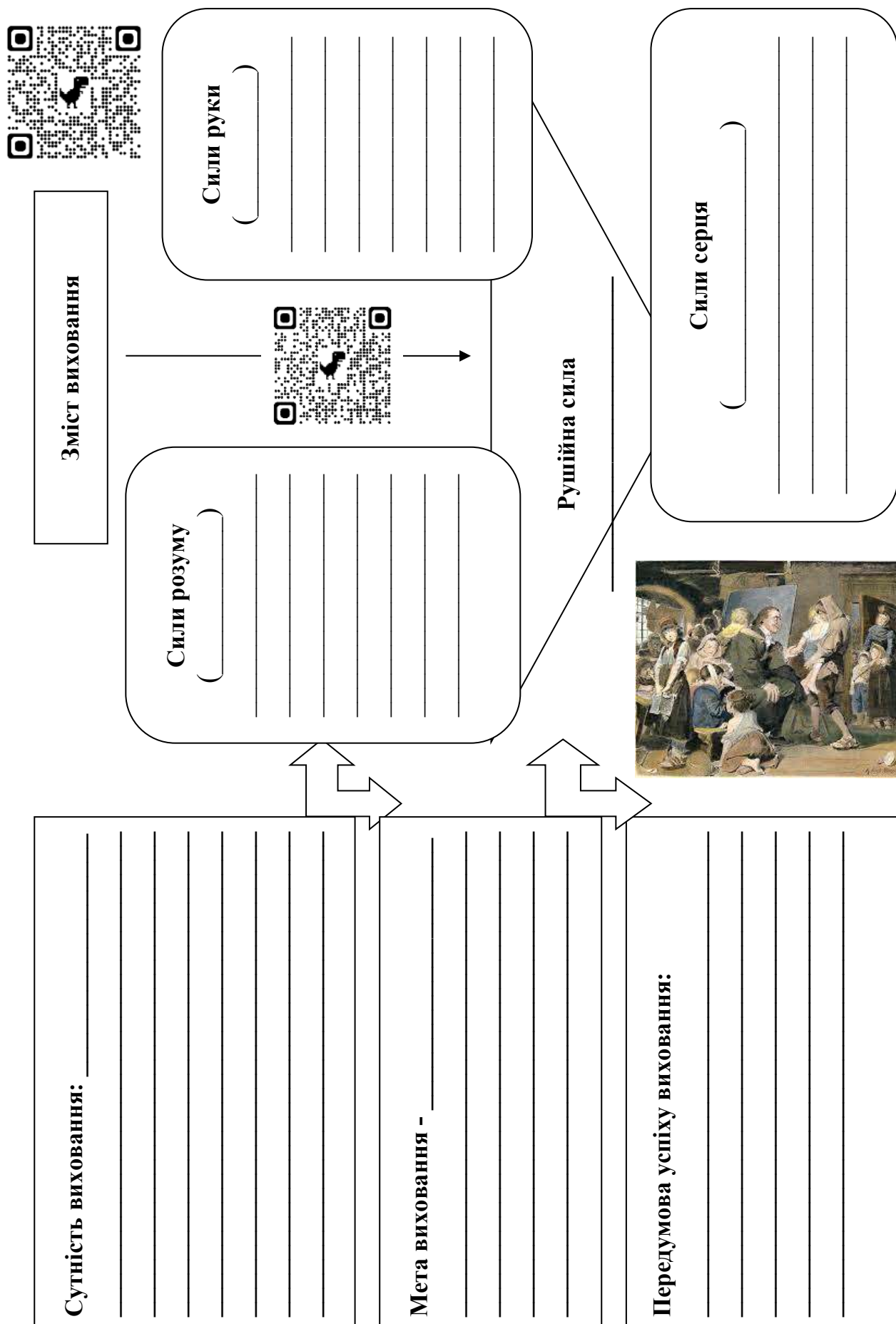
3. Принцип природовідповідності навчання і виховання

Природовідповідність (за Й.Г.Песталоцці) - _____

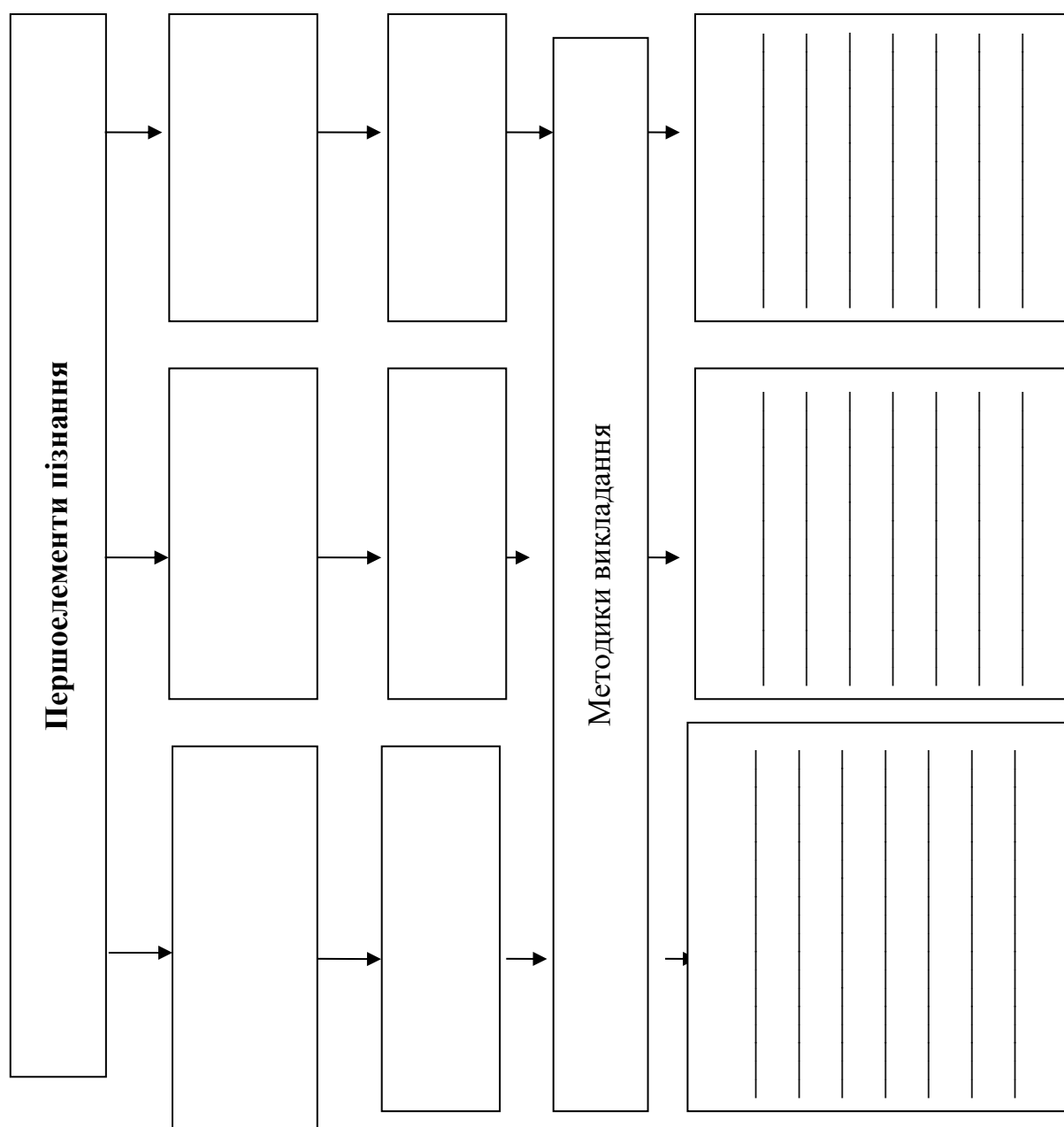
This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

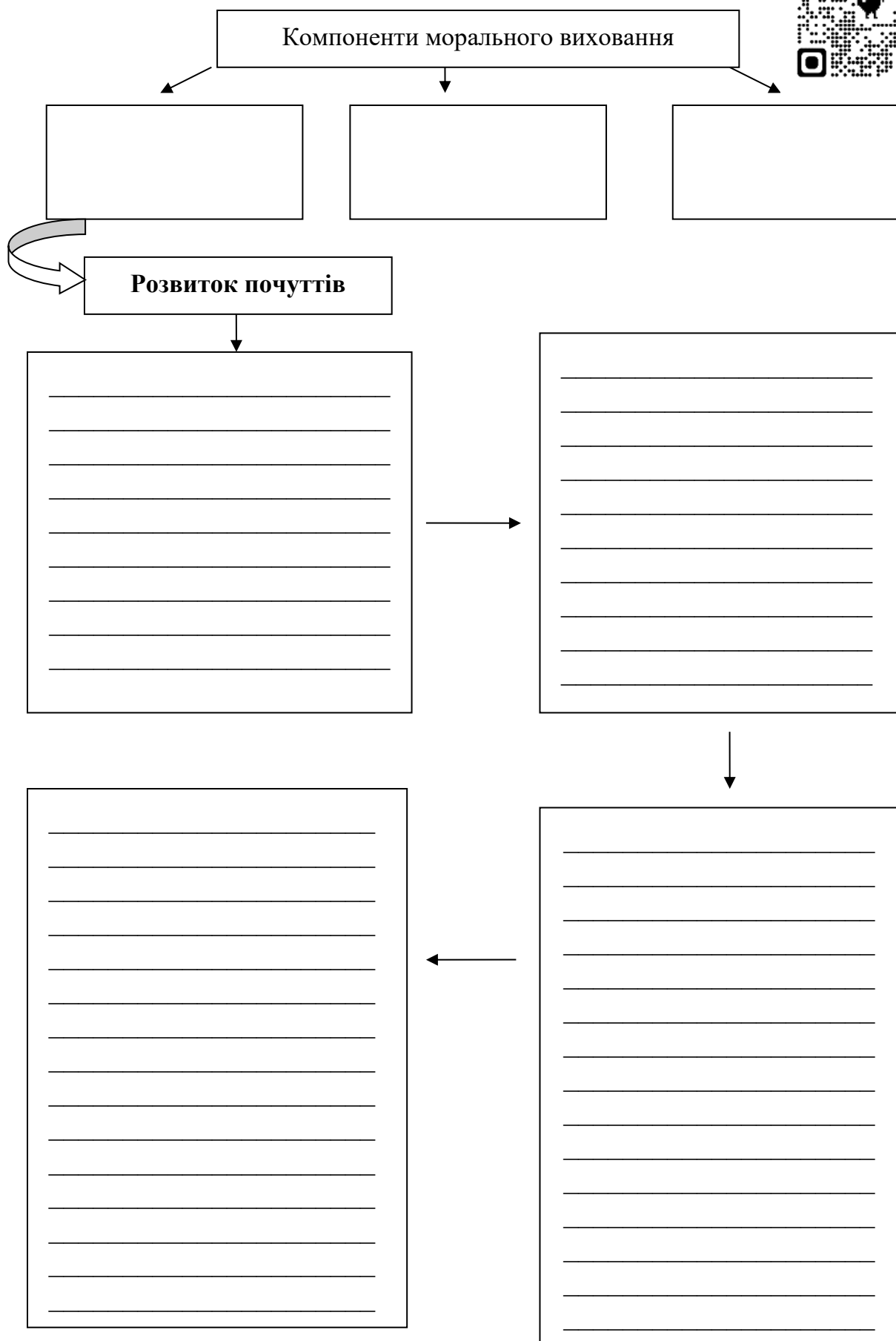
4. Сутність процесу виховання за Й.Г.Песталотці.

5. Основні положення теорії "елементарної освіти"

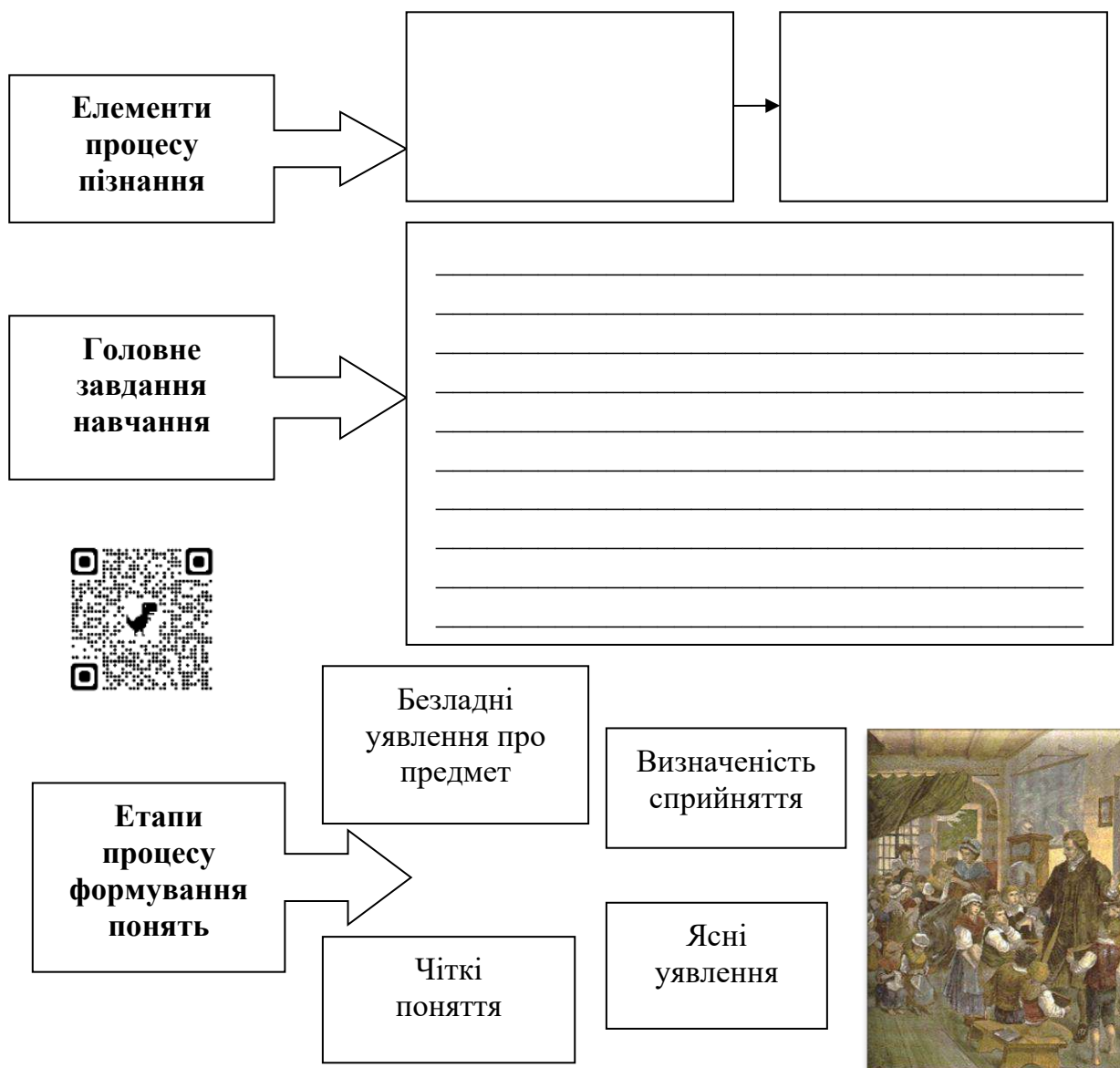
Елементарність

[illegible]

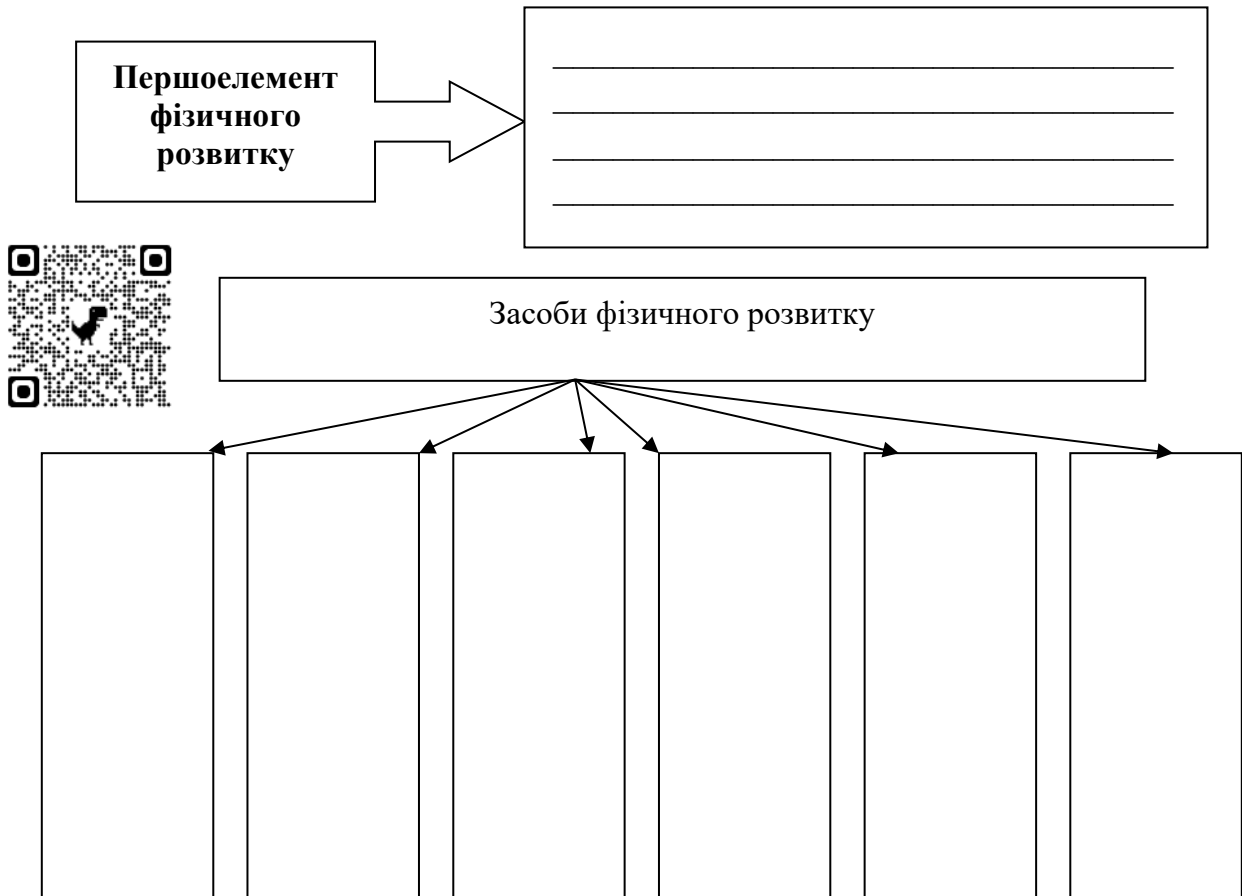
Елементарна інтелектуальна освіта

Визначте етапи процесу формування понять про предмет за допомогою стрілок.

Мета формальної освіти - _____

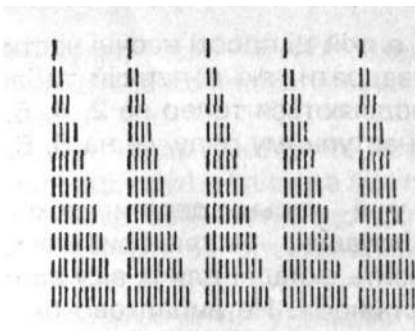
Елементарна фізична освіта

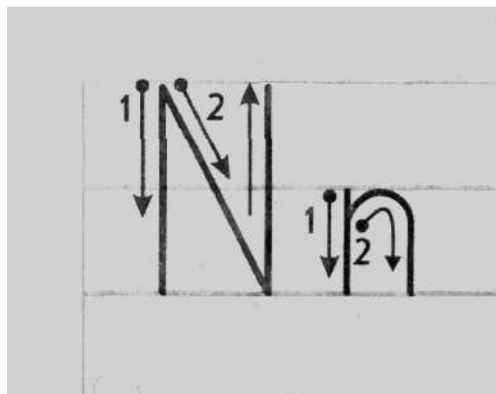

6. Методики початкової освіти

Поясніть сутність деяких методик Й.Г.Песталоцці.

Методика навчання _____

Ю { [=·] [йу]
[·] [у]

Висновок: _____

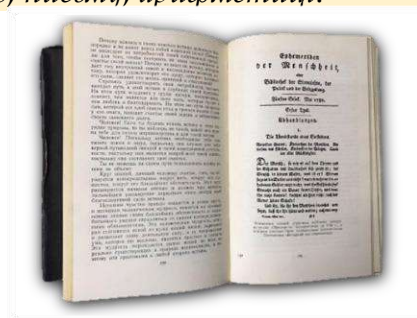
7. Завдання по роботі з першоджерелами.

Песталоцці Й.Г. Лінгард і Гертруда

- Законспектуйте працю Й.Г. Песталоцці «Лінгард та Гертруда». Виділіть ідеї, які актуальні для сучасної педагогіки.

Песталоцці Й.Г. Як Гертруда вчить своїх дітей

- випишіть з твору Й.Г.Песталоцці «Як Гертруда ...» (лист 2, 6) основні принципи виховання та природжені здібності дитини, на основі яких здійснюється виховний процес.
- випишіть з твору Й.Г.Песталоцці «Як Гертруда ...» (лист 7, 8) рекомендації щодо навчання дітей читанню, письму, арифметиці.

8. Охарактеризуйте головні методичні ідеї Й. Песталоцці, використовуючи схему:

8. Підготуйте узагальнюючу схему щодо педагогічних ідей Й.Г. Песталоцці.

Семінар 4

УКРАЇНСЬКЕ ШКІЛЬНИЦТВО ВІД НАЙДАВНІШИХ ЧАСІВ ДО XV СТ.

ВИХОВАННЯ І ШКОЛА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

МЕТА: узагальнити знання про стан суспільного розвитку Київській Русі; засвоїти основні етапи зародження і розвитку шкільної освіти; ознайомитися з системою шкіл та методикою викладання в них.

ОБЛАДНАННЯ: опорна схема, географічні карти, структурно-логічна схема "Освіта в Київській Русі", слайди "Історія Київської Русі", мультимедійне обладнання; презентації.

БАЗОВІ ПОНЯТТЯ ТЕМИ: матріархат, патріархат, християнство, школа книжного вчення, монастирська школа, школа грамоти, кормильство, методики навчання.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ. робота з першоджерелами, дискусія, бесіда, повідомлення, метод історичного аналізу і педагогічного прогнозування.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

I. Перевірка рівня засвоєння студентами основних теоретичних положень з теми заняття.

1. Організація виховання у східних слов'ян.
2. Зародження писемності і розвиток шкільництва в Київській Русі. Система шкіл.
3. Зміст і методика шкільного навчання та виховання у Київській Русі.
4. Педагогічна думка Київської Русі. Літературно-педагогічні пам'ятники XI-XIII ст. (перекладні та вітчизняні).

II. Практична частина:

III. Підведення підсумків заняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабишин С.Г. Школи та освіта давньої Русі. – К.: Вища школа, 1973.
2. Волошин М., Волошин С. Становлення національної школи. -Дрогобич, 1993.
3. Науменко Ф.І. Школа Київської Русі. - Львів, 1965.
4. Ярмаченко М.Д. Розвиток педагогічної думки і народної освіти на Україні: Нариси. – К., 1991. - С.20-25, 27-51, 58-74.
5. Кошуба М.В. Філософія відродження на Україні. - К.: Наукова думка, 1990.
6. Кравець В. Історія Української школи і педагогіки. - Тернопіль, 1994.
7. Історія педагогіки / За ред. проф. М.В. Левківського, докт. пед наук. О.А. Дубасенюк - Житомир, 1999. – С.114-121.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО КОНСПЕКТУВАННЯ

1. Володимир Мономах „Поучення” // Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / Укл. Любар О. О. ; за ред.: В. Г. Кременя. Київ : Знання, 2003. С. 38-39.

ПІДГОТУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ЗА ТЕМАМИ:

- Митрополит Іларіон та його внесок у розвиток освіти у Київській Русі („Слово про закон і благодать”).
- Князь Володимир Мономах та його „Повчання дітям”.

ПІДГОТУВАТИСЯ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ
I. Організація виховання у східних слов'ян

У чому полягали особливості виховання дітей у стародавніх слов'ян

ЕТАПИ ВИХОВАННЯ

Період баяння

(_____)

Вихователі: _____

Засоби виховання: _____

Період пестування

(_____)

Вихователі: _____

Засоби виховання: _____

Період набуття трудових навичок та оволодіння моральними нормами

(_____)

Вихователі: _____

Засоби виховання: _____

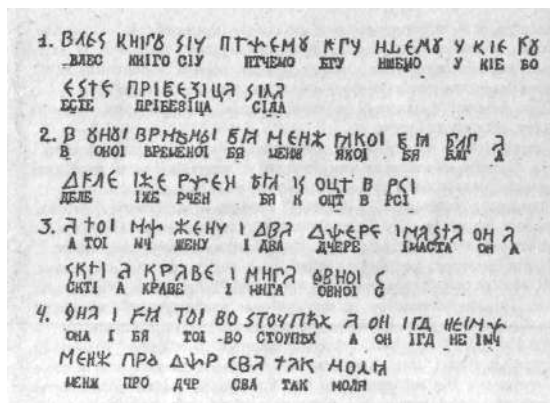
Ініціація (_____)

II. Зародження писемності й розвиток шкільництва в Київській Русі. Система шкіл.

✓ “Велесова книга” (5 ст. до н.е.)

Слов’янська писемна традиція
(Кирило і Мефодій)

- ✓ глаголиця;
- ✓ кирилиця

✓ Літопис руський” (1039 – 1292)

1. “Повість минулих літ” – Несторів літопис;
2. Київський літопис;
3. Галицько-Волинський літопис

✓ «Слово про похід Ігорів» (1185 – 1187)

Київські князі та їх значення у розбудові шкільництва та освіти у Київській Русі

Князь Володимир Великий

Перша школа у Десятинній церкві

Князь Ярослав Мудрий

СИСТЕМА ШКІЛ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Школи книжного вчення

(школа _____ типу)

Засновники: Володимир (988) – Десятинна церква
Ярослав (1037) – Двірцева школа

Зміст освіти: _____

Монастирські школи

(школа _____ типу)

Зміст освіти: _____

Школи грамоти, школи майстрів грамоти

(школа _____ типу)

Зміст освіти: _____

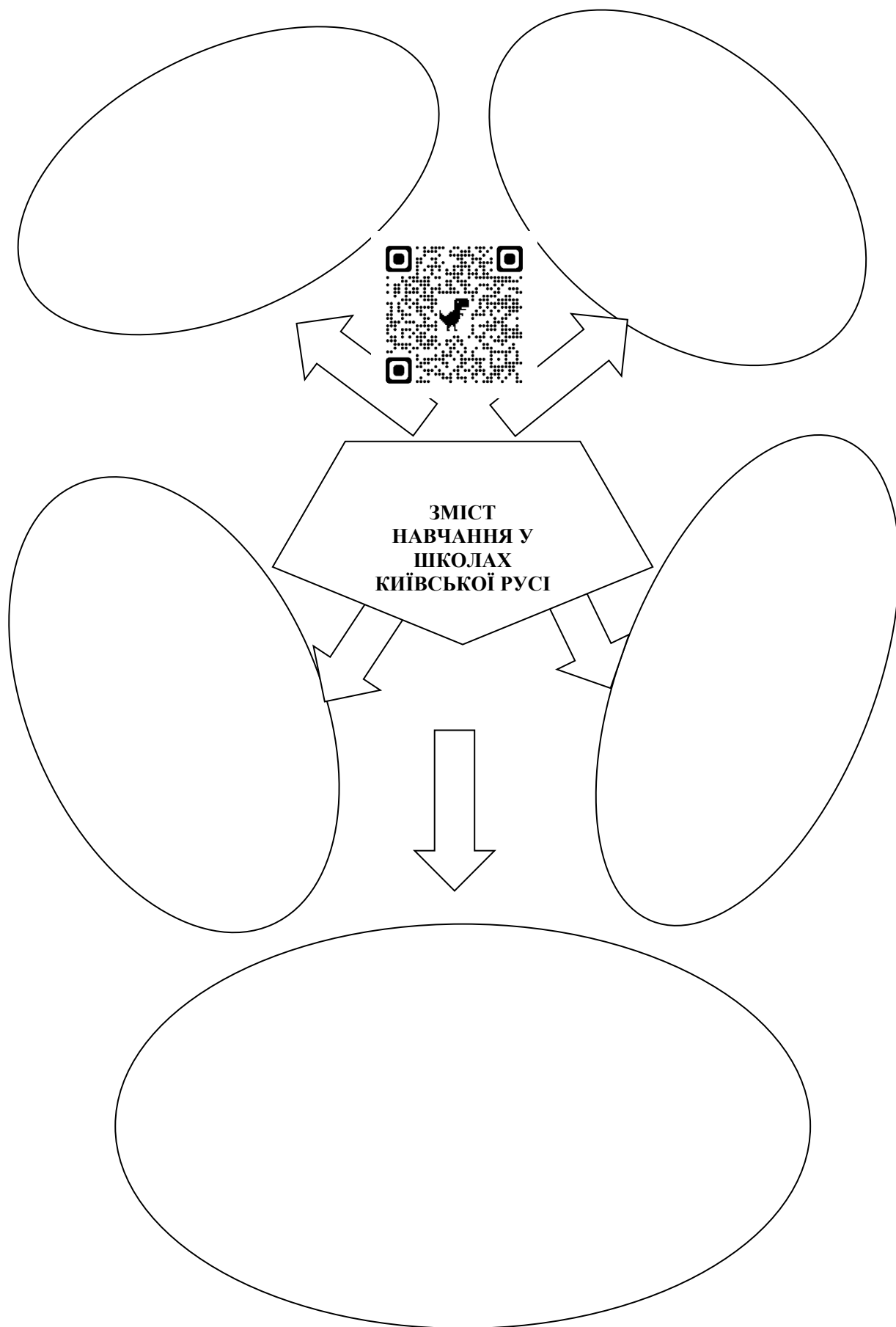
Жіночі школи

(училища при монастирях)

Засновники: Анна Всеволодівна (1086) – Київ;
ігуменя Єфросинія (1143) – Полоцьк

Зміст освіти: _____

III. Зміст і методика шкільного навчання та виховання у Київській Русі.

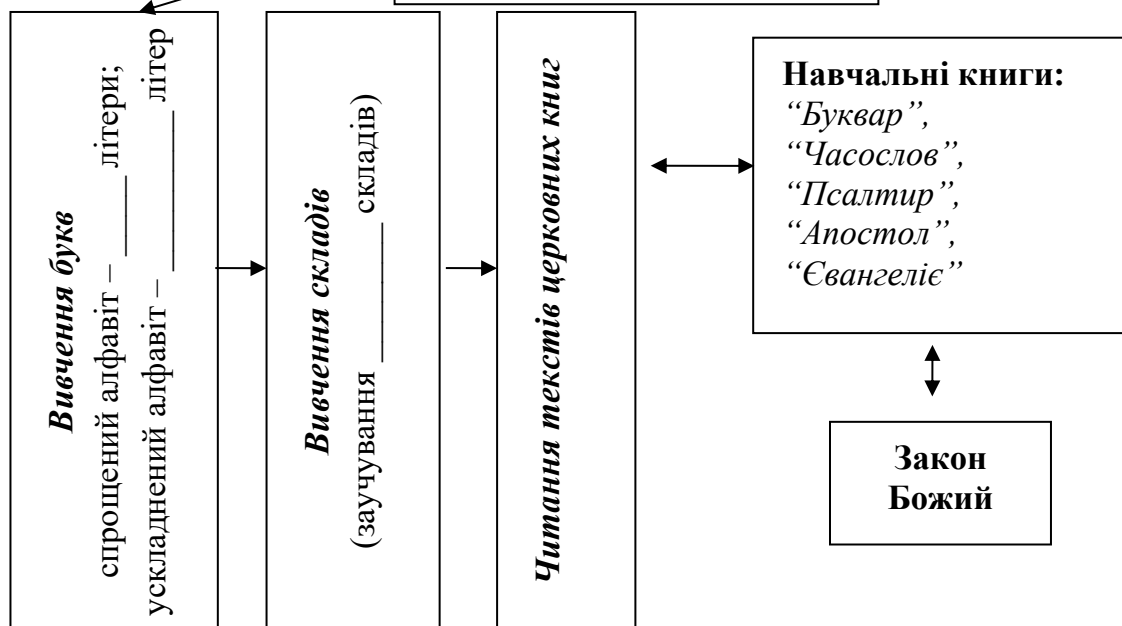

Навчання читання

Метод: _____

Етапи

Поясніть значення наведеної нижче "Азбучної молитви", створеної Костянтином Преславським

Аз словом сим благаю
Бога:
Боже, всього сущого
Творець,
Видимого і невидимого!
Господнього Духа живого
пошли мені...

Навчання письма

Засоби для письма

Чим писали: _____

На чому писали: _____

Кого навчали

Стилі письма

(ламані лінії, літери між рядками)

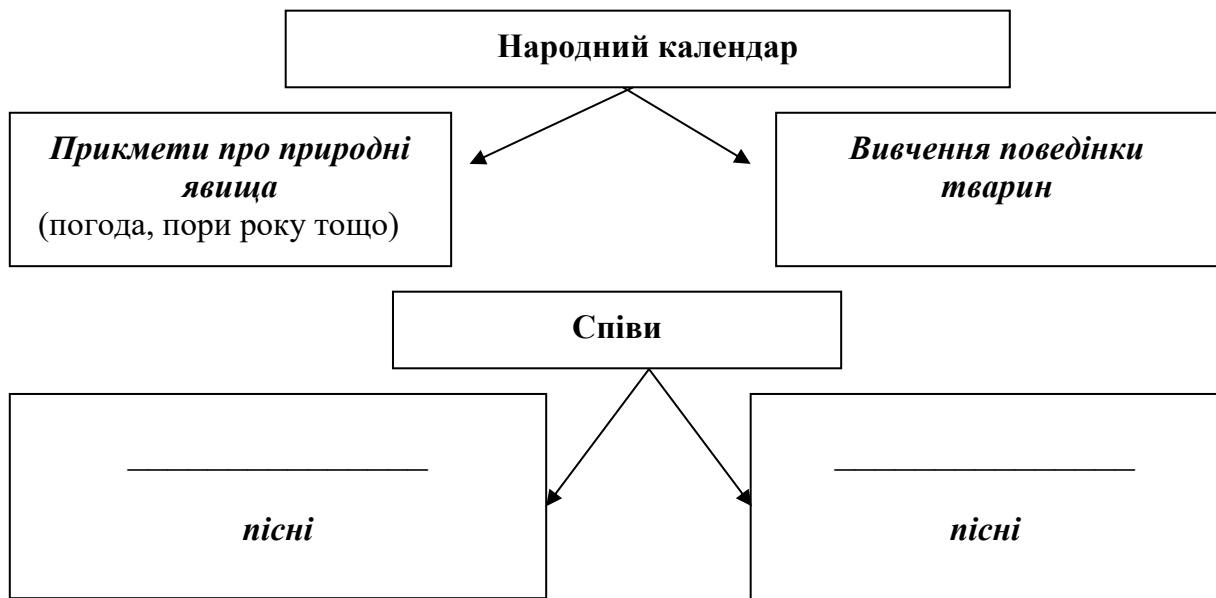
(прямі лінії, прямі кути, літери відділені одна від одної)

(літери з'єднані між собою)

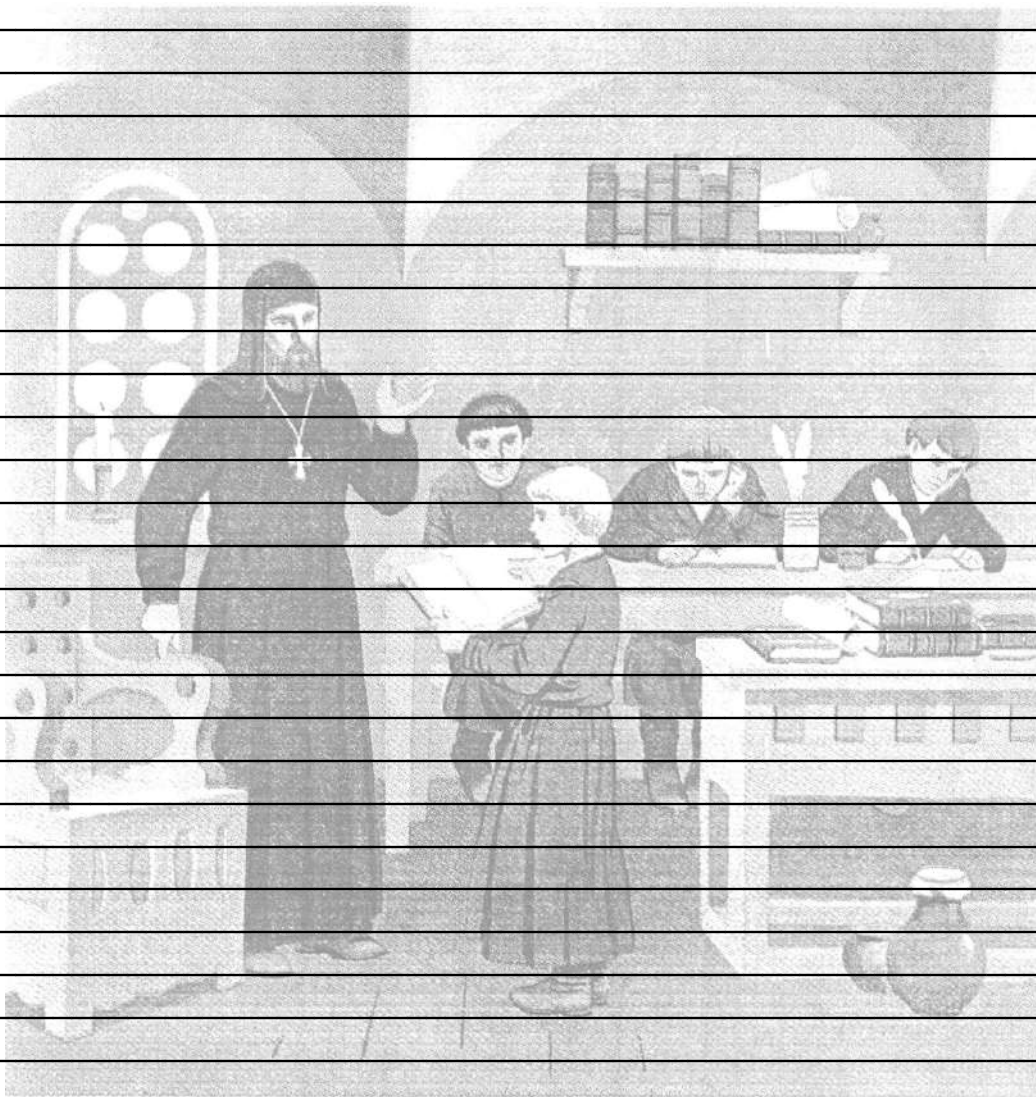
Літописи

Назвіть методи навчання, які застосовувалися у школах Київської Русі:

IV. Педагогічна думка Київської Русі.

Літературно-педагогічні пам'ятки XI-XIII ст.

(перекладні та вітчизняні).

Користуючись текстом підручника з „Історії педагогіки”

охарактеризуйте основні навчальні книги Київської Русі, зокрема:

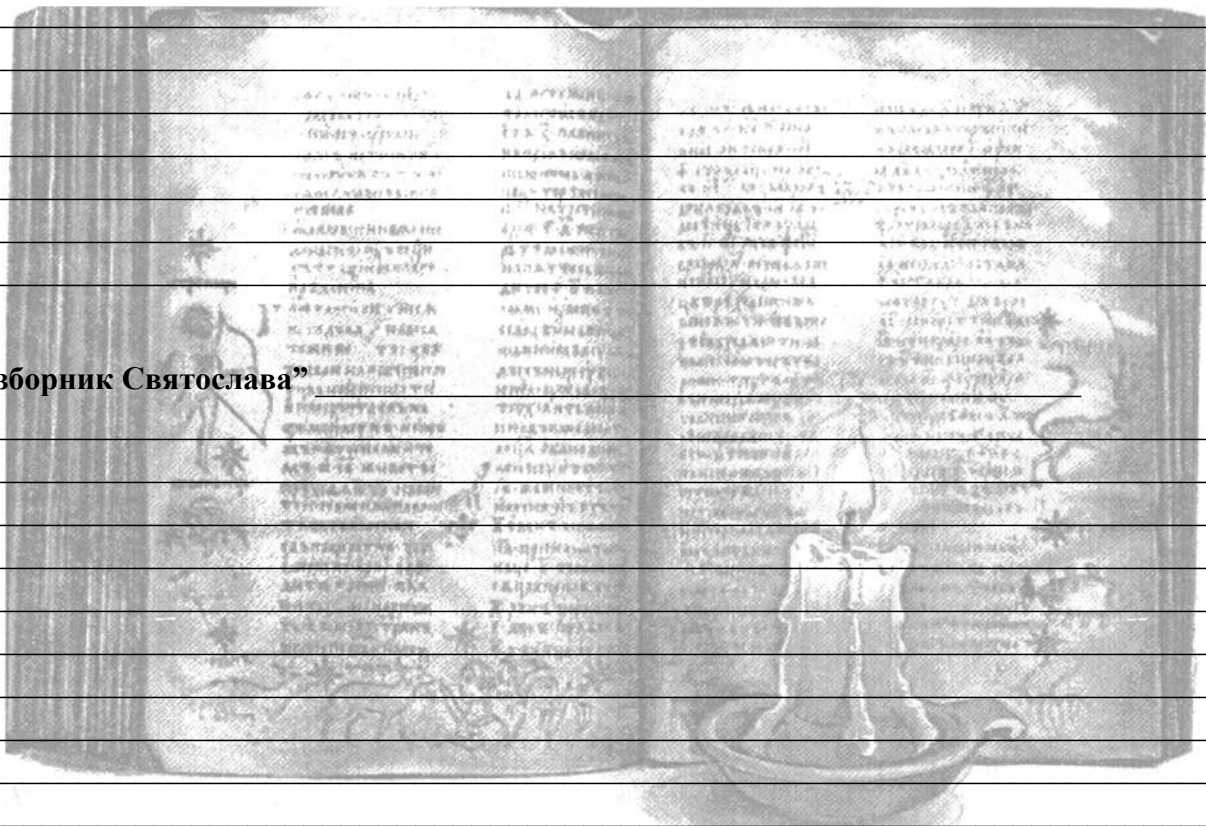

“Бджола”

“Измарагд”

„Златоуст”

“Ізборник Святослава”

УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА І ПЕДАГОГІКА У XVI – XVIII СТ. ПЕРШІ ВИЩІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ В УКРАЇНІ

МЕТА: проаналізувати вплив епохи українського відродження на розвиток освітньої справи в Україні; усвідомити необхідність розвитку вітчизняної духовної культури, своєї системи духовних цінностей (мови, літератури, мистецтва, традицій) та її протиставлення політиці насильницької полонізації; дослідити витоки, становлення та розвиток національної системи середньої та вищої освіти.

ОБЛАДНАННЯ: структурно-логічна схема заняття, опорні схеми, географічні карти, слайди "Козацька культура", буклети, виставка творів студентів.

БАЗОВІ ПОНЯТТЯ ТЕМИ: епоха українського Відродження, братські школи, колегіум, академія, козацький рух, організація осередків джур (Джура, Курінь).

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: робота з першоджерелами, дискусія, бесіда, повідомлення, метод історичного аналізу і педагогічного прогнозування.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

I. Перевірка рівня засвоєння студентами основних теоретичних положень з теми заняття.

1. Історична зумовленість українського Ренесансу.
2. Виникнення і розвиток братських шкіл в Україні, їх роль у формуванні національної самосвідомості та культури.
3. Організація і методика навчання в Острозькій слов'яно-греко-латинській школі (академії).
4. Організація і методика навчання в Києво-Могилянській академії.
5. Розвиток українського шкільництва на терені Запорізької Січі.
6. Українська педагогічна думка епохи Відродження.
7. Шкільництво Право- та Лівобережної України в період посилення колоніального гніту та денационалізації українського народу.

II. Практична частина:

III. Підведення підсумків заняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Статут Львівської братської школи 1586 р.: Порядок шкільний: У кн.: Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. К.: Знання, 2005. 767 с. С. 58-60.
2. Програма навчання у Львівській братській школі. Там само. С.61.
3. План організації навчання у Києво-братській колегії. Там само. С.69.
4. Хижняк З.І. Києво-Могилянська Академія. К., 1988.
5. Яворницький Л.І. Історія запорізьких козаків. Т.1. К.: Наукова думка, 1990.
6. Історія педагогіки / За ред. проф. М.В. Левківського, д-ра пед. наук О.А. Дубасенюк. - Житомир, 1999. – С.122-161.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОBOB'ЯЗКОВОГО КОНСПЕКТУВАННЯ

Статут Львівської братської школи 1586 р.: Порядок шкільний: У кн.: Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. К.: Знання, 2005. С. 58-60.

ПІДГОТУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ЗА ТЕМАМИ:

- найвідоміші випускники Острозької школи;
- найвідоміші випускники Київської академії;
- Харківський університет – перший вищий навчальний заклад Лівобережної України;
- розвиток вищої освіти в Україні (Львів, Київ, Одеса).

ПІДГОТУВАТИСЯ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

I. Історична зумовленість українського Ренесансу

Польща

Литва

Люблінська унія
1569 р.

Наслідки для України

Результати політики полонізації українських земель

Позитивні наслідки

Негативні наслідки

II. Виникнення і розвиток братських шкіл в Україні, їх роль у формуванні національної самосвідомості та культури

Кого навчали: _____

Хто навчав: _____

Чому навчали (зміст освіти): _____

Як навчали (форма навчання): _____

(методи навчання): _____

**Із Статуту Львівської братської школи
(основні положення)**

**Засновник
1576 рік**

[illegible]

Перші ректори академії

Смотрицкий Герасим

Лукаріс Кирило

Найвідоміші вихованці

[illegible]

Єзуїтський колегіум (1624 рік)

Відновлено у 1994 році

Організація і методика навчання в Острозькій слов'яно-греко-латинській школі (академії)

Бібліотека	Друкарня

Загальноосвітня школа
<i>Зміст освіти:</i> _____
<i>Форми і методи навчання:</i> _____

Гурток вчених-енциклопедистів

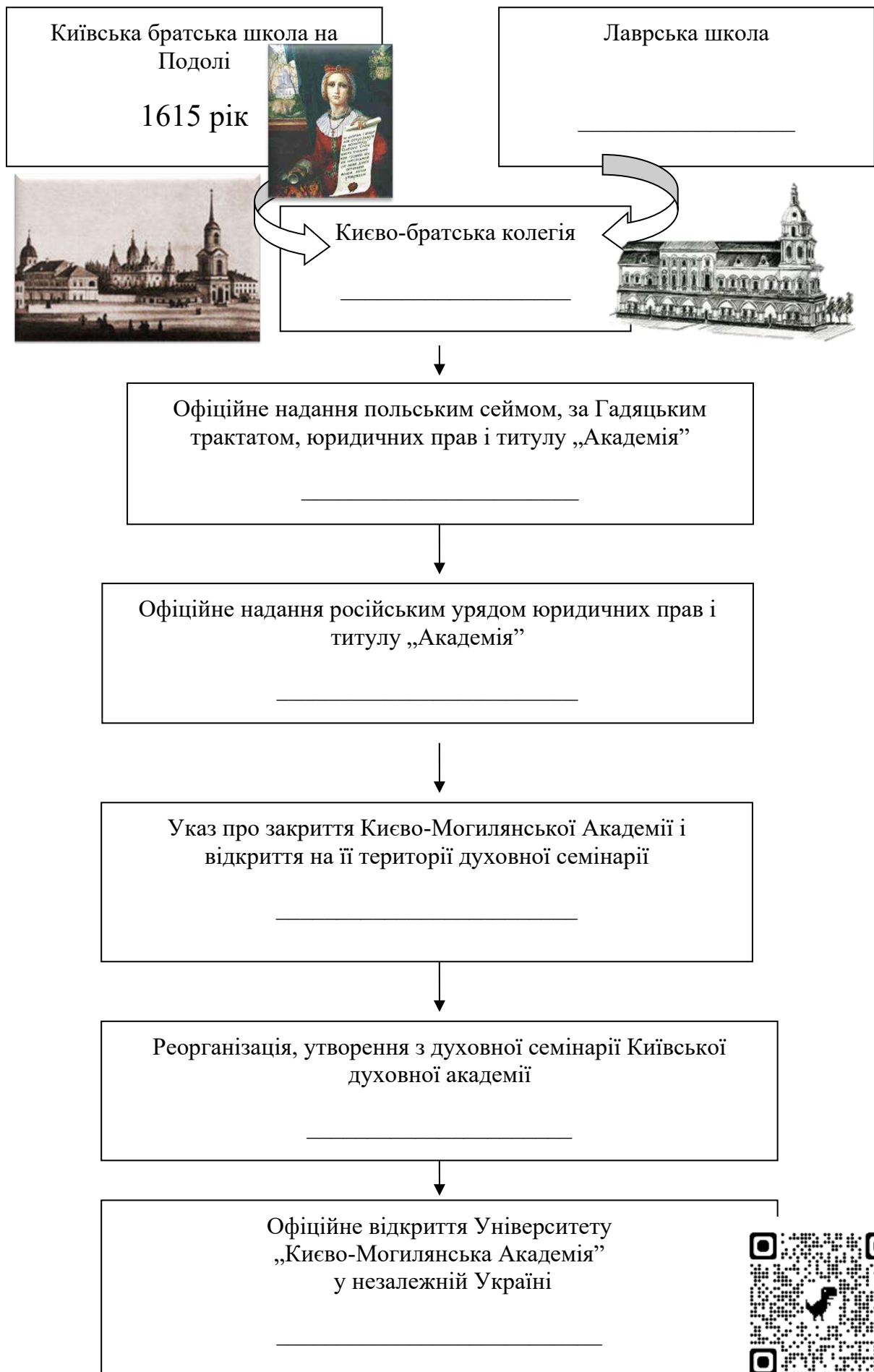
Організація і методика навчання в Києво-Могилянській академії

Засновник

Найвідоміші ректори академії

Найвидатніші вихованці

Структура Києво-Могилянської академії

**Нижча
конгрегація
класів**

Всього

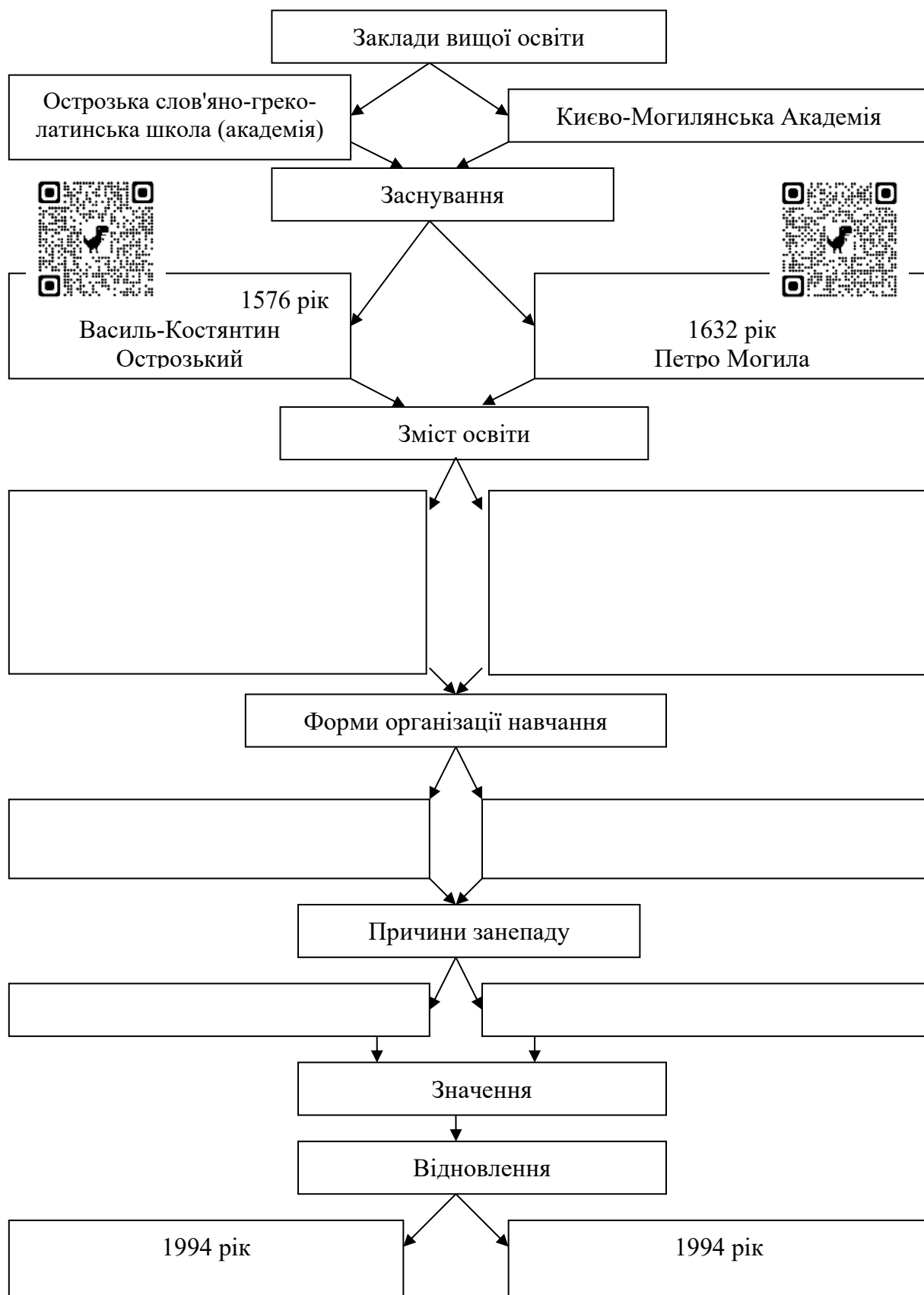
років навчання

**Вища
конгрегація
_____ класів**

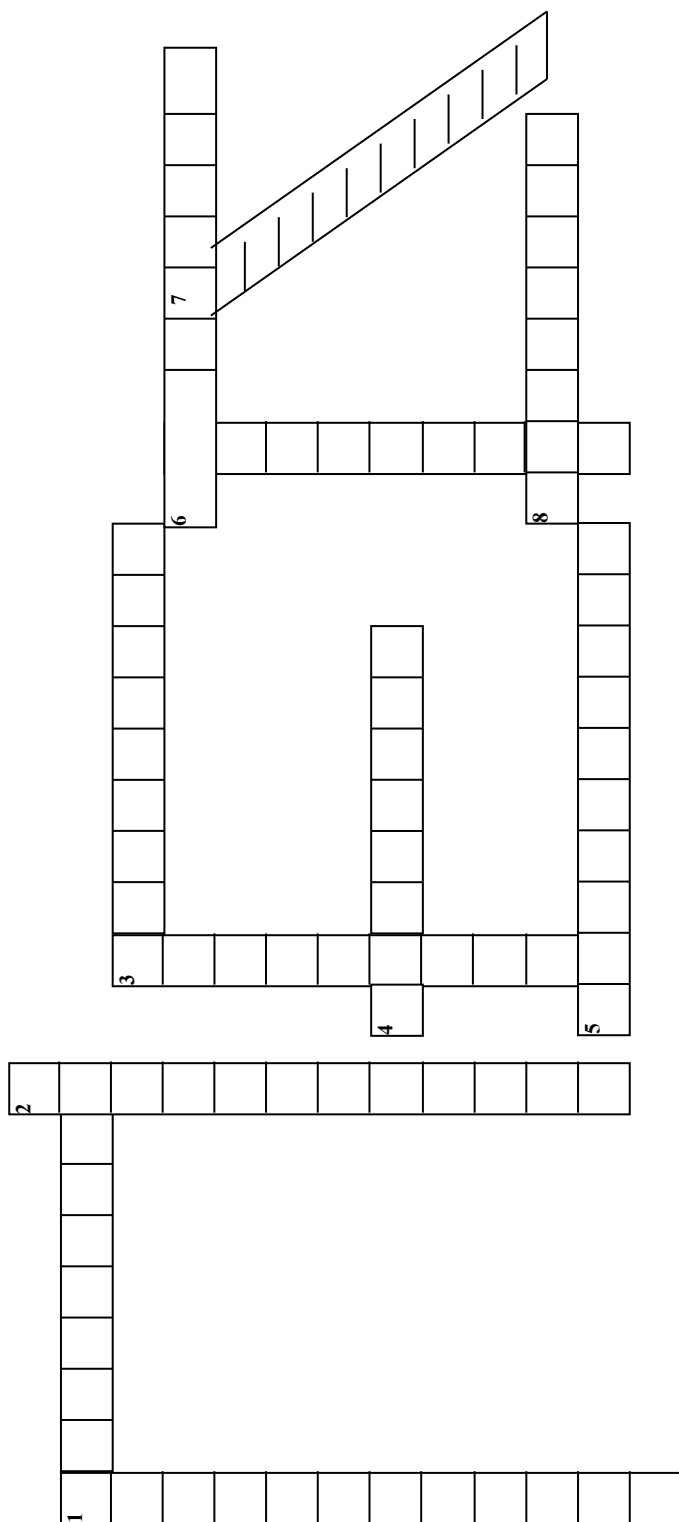

Зміст освіти

Зіставте зміст освіти, організацію навчання та значення перших закладів вищої освіти України за такою схемою

**Розгадайте кросвод на тему
«Педагогічна думка в Україні XVI – XVII століття»**

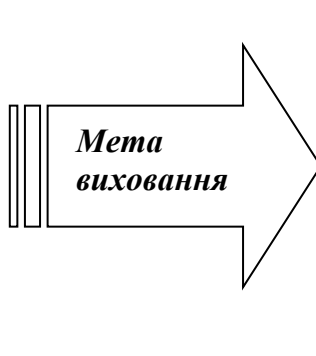
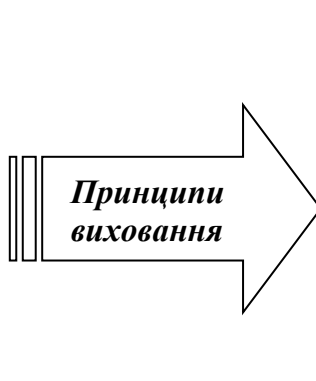
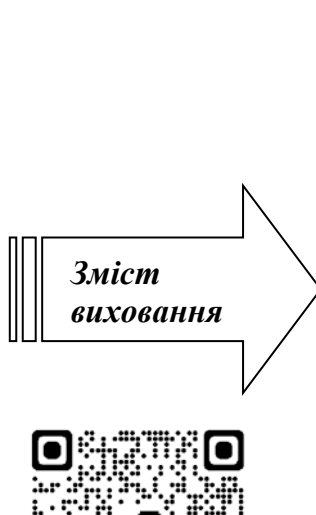
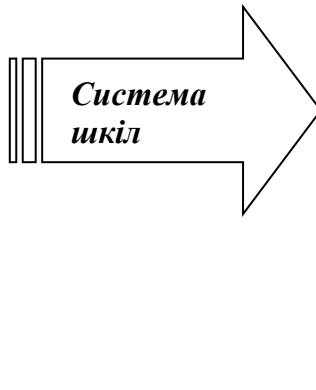
По вертикалі:

1. Автор посібника з риторики „Наука, або спосіб складання казань”.
2. Яким словом визначається навчання в „Лексиконі...”
П. Беринди.
3. Видатний український вчений, автор творів „Епінікіон”, „Духовний регламент”, букваря „Перше учіння отрокам”.
7. Автор першої української граматики, що була навчальним посібником у школах Росії до 1755 року.
9. Видатний полеміст, критик єзуїтської системи освіти і виховання, палкий патріот України, який виступав за навчання рідною мовою, за свідоме і систематичне засвоєння знань.

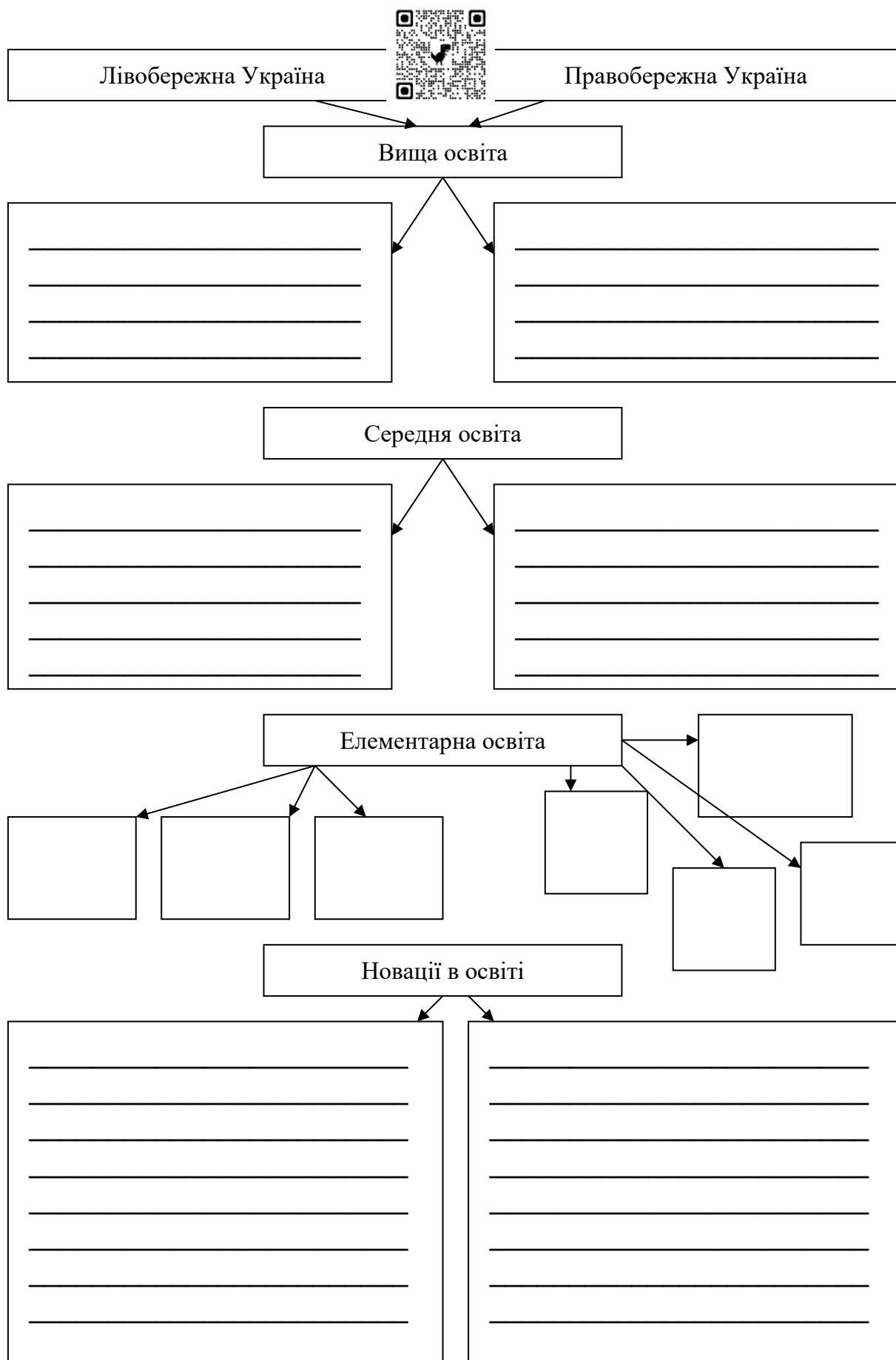
По горизонталі:

1. Підручник М.Смотрицького, що був навчальним посібником у школах Росії до 1755 року.
3. Автор творів „Обед душевный”, „Вечеря душевная”, вчитель царевичів Олексія і Федора та царівни Софії, перший казнодій.
4. Ім’я Славинецького.
5. Книга І.Федорова, в якій він стверджує, що життєвий шлях людини визначається не Богом, а самою людиною, називається „Євангеліє”
6. Освітянин, педагог та філософ, автор книги „Митрополита Рязанського та Муромського сльотне з книгами прощання”.
8. Посібник Галятовського „Наука, або спосіб складання казань” – це посібник з ...

Розвиток українського шкільництва на терені
Запорізької Січі

 Мета виховання	
 Принципи виховання	
 Зміст виховання	
  Система шкіл	

**Шкільництво Право- та Лівобережної України в період посилення
колоніального гніту та денаціоналізації українського народу**

Відповіді на запитання кросворду
(підготувала студентка Петровська Анжела)

По вертикалі:

1. Галятовський
2. Навикновение
3. Феофан Прокопович
7. Мелетій Смотрицький
9. Іван Вишенський

По горизонталі:

1. „Грамати́ка”
3. Симеон Полоцький
4. Єпифаній
5. „Учительное”
6. Стефан Яворський
8. „Риторика”

ВИДАТНИЙ ВІТЧИЗНЯНИЙ ПЕДАГОГ КОСТЯНТИН ДМИТРОВИЧ УШИНСЬКИЙ

МЕТА: засвоїти основні етапи життя, педагогічної діяльності та світогляду К.Д. Ушинського; проаналізувати основні положення теорії і практики педагога; охарактеризувати зміст педагогіки як науки і мистецтва виховання, її антропологічні основи; визначити основні аспекти обґрунтування К.Д. Ушинським необхідності формування в учнів національного характеру, народних поглядів і переконань, світогляду, моралі.

ОБЛАДНАННЯ: опорна схема, структурно-логічна схема заняття, портрет видатного педагога, посібники К.Д. Ушинського.

БАЗОВІ ПОНЯТТЯ ТЕМИ: принцип народності, педагогіка як наука і як мистецтво, зміст освіти.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ. робота з першоджерелами, дискусія, бесіда, повідомлення, метод історичного аналізу і педагогічного прогнозування.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

I. Перевірка рівня засвоєння студентами основних теоретичних положень з теми заняття.

1. Життя, педагогічна діяльність і умови формування світогляду К.Д. Ушинського.
2. Загальнопедагогічні ідеї К.Д. Ушинського.
3. Розробка К.Д. Ушинським принципу народності виховання і національної системи виховання.
4. К.Д. Ушинський про застосування у навчанні й вихованні методів народної педагогіки.
5. Дидактичні погляди К.Д. Ушинського. Вимоги до вчителя та його підготовки.
6. К.Д. Ушинський про гармонійний розвиток особистості.
7. Вплив К.Д. Ушинського на розвиток школи і педагогіки інших народів.

II. Практична частина:

III. Підведення підсумків заняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Ушинський К.Д. Вибрані твори: У 2-х т. Т.1. К.: Рад. школа, 1983.
2. Історія педагогіки / За ред. проф. М.В. Левківського, докт. пед наук. О.А. Дубасенюк. Житомир, 1999.
3. Кравець В.П. Історія української школи і педагогіки. Тернопіль, 1994.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО КОНСПЕКТУВАННЯ

1. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. К.: Знання, 2005. С. 237-245.
2. Ушинський К.Д. Про користь педагогічної літератури // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. К.: Знання, 2005. – С. 198-211.
3. Ушинський К.Д. Праця в її виховному і психічному значенні // Там само. С. 221-230.
4. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні // Там само. С. 211-221.

ПІДГОТУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ЗА ТЕМАМИ:

- проаналізувати підручник К.Д. Ушинського для початкової школи „Рідне слово”;
- підготувати огляд хрестоматії К.Д. Ушинського „Дитячий світ”.

ПІДГОТУВАТИСЯ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

I. Життя, педагогічна діяльність і умови формування світогляду К.Д. Ушинського

1. Відтворити основні етапи життя та діяльності

Костянтина Дмитровича Ушинського за таким планом:

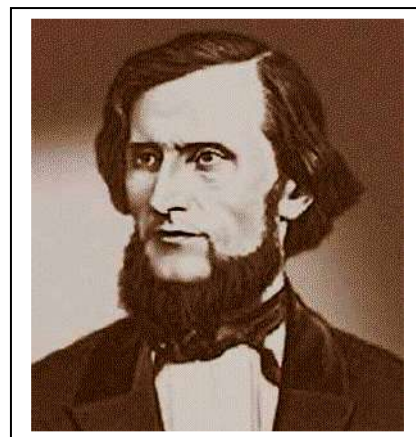

2 березня 1823 року - _____

1833 – 1840 рр. - _____

1840 – 1844 рр. - _____

1844 - 1846 рр. - _____

2 серпня 1846 р. – 15 грудня 1849 р. - _____

1848 р. - _____

6 лютого 1850 р. – 1 серпня 1854 р. - _____

1852 – 1854 рр. - _____

4 листопада 1854 р. – 25 січня 1859 р. - _____

10 лютого 1859 р. – березень 1862 р. - _____

1860 – 1861 pp. - _____

1861 p. - _____

1862 - 1867 pp. - _____

1864 p. - _____

1867 - 1869 pp. - _____

1870 p. - _____

3 січня 1871 p. - _____

Напис на меморіальній дошці, яку було покладено на
могилу К.Д. Ушинського у 1946 році:

*„В роки царської сваволі
Він жадав народу волі,
Працював для Батьківщини,
Душу розумів дитини,
Школу рятував з безодні, -
Став безсмертним він сьогодні!”*

Загальнопедагогічні ідеї К.Д. Ушинського

Педагогіка як наука

Педагогіка як мистецтво виховання

Виховання - це

Завдання виховання

Принцип народності у вихованні означає

Поняття про рідну мову

Рідна мова як засіб виховання

[illegible]

Для чого навчати?

Мета освіти

Чому навчати?

Зміст освіти

Кого навчати?

Як навчати?

Методи навчання

Вимоги до вчителя та його підготовки

*Вимоги
до особистості*

*Вимоги
до знань*

*Особливості
підготовки в
учительській
семінарії*

К.Д. Ушинський про гармонійний розвиток особистості

<i>Моральне</i> — _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____	<i>Фізичне</i> — _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____
<i>Трудове</i> — _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____	<i>Естетичне</i> — _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____
<i>Розумове</i> — _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____	<i>Релігійне</i> — _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____ _____

Зміст
виховання

**Головні вихователі дитини
(за К.Д. Ушинським)**

ПРИРОДА

ПРАЦЯ

НАВЧАННЯ

**Головні
вихователі**

ГРА

ЖИТТЯ

РЕЛІГІЯ

Завдання по роботі з першоджерелами.

1. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. К.: Знання, 2005. С. 237-245.

- З твору «Людина як предмет виховання» (вступ) виписати визначення поняття «педагогіка», її зв'язок з мистецтвом, мету і завдання виховання.

2. Ушинський К.Д. Про користь педагогічної літератури // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. К.: Знання, 2005. С. 198-211.

- З твору Ушинського К.Д. «Про користь педагогічної літератури» виписати цитати, що характеризують призначення педагогічної літератури.

3. Ушинський К.Д. Праця в її виховному і психічному значенні // Там само. С. 221-230.

- Продовжити цитату: «Як отрути, як вогню треба боятися» із твору «Праця в її виховному і психічному значенні».

4. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні // Там само. С. 211-221.

- З твору Ушинського К.Д. «Про народність у громадському вихованні» випишіть, що таке «народність», на думку вченого, а також особливості народної системи освіти у різних країнах.

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА АНТОНА СЕМЕНОВИЧА МАКАРЕНКА

МЕТА: оволодіти знаннями теорії і практики видатних педагогів ХХ століття. Засвоїти основні етапи життя і діяльності А.С. Макаренка. Професійна спрямованість: вивчення теми сприяє формуванню у майбутніх педагогів критичного мислення, здатності аналізувати певні педагогічні теорії, враховуючи суспільно-політичні умови, у яких формувався педагогічний світогляд А.С. Макаренка.

ОБЛАДНАННЯ: структурно-логічні схеми заняття, презентації.

БАЗОВІ ПОНЯТТЯ ТЕМИ: група; колектив; ознаки колективу; функції колективу; структура дитячого колективу; етапи розвитку колективу; закони життя, стиль, тон дитячого колективу; система перспективних ліній; закон паралельної дії; суспільна думка.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: робота з першоджерелами, дискусія, бесіда, метод історичного аналізу і педагогічного прогнозування.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

I. Перевірка рівня засвоєння студентами основних теоретичних положень з теми заняття.

1. Основні етапи життя і педагогічної діяльності видатного педагога А.С.Макаренка.
2. Впровадження А. Макаренком в освітній процес ідей і засобів народної педагогіки.
3. Питання морального, трудового і естетичного виховання, поєднання навчання з трудовим вихованням. Підготовка учнів до вибору професії в теорії і практиці А.С. Макаренка.
4. Проблема виховання патріота, громадянина, формування колективу, основні закони його розвитку в педагогічній спадщині А.С. Макаренка.
5. Творча спадщина А.С. Макаренка та відродження школи і педагогіки.

II. Практична частина:

III. Підведення підсумків заняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Макаренко А. С. Твори : в 7 т. / А. С. Макаренко. Київ : Радянська школа, 1953-1955.
Т. 1. Педагогічна поема. 1953. 710 с.
Т. 2. Марш 30 року : повість ; ФД-1 : повість ; Мажор : п'єса. 1953. 450 с.
Т. 3. Прапори на баштах : повість. 1954. 466 с.
Т. 4. Книга для батьків ; Лекції про виховання дітей ; Виступи з питань сімейного виховання. 1954. – 523 с.
2. Антон Семенович Макаренко : життя і творчість у документах, фотографіях, ілюстраціях / упоряд.: П. Г. Лисенко, І. С. Убийвовк. Вид. 2-ге переробл. і допов. Київ : Радянська школа, 1978. 160 с.
3. Макаренко А. С. Деякі висновки з мого педагогічного досвіду // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. К.: Знання, 2005. С. 436-440.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО КОНСПЕКТУВАННЯ

1. Макаренко А. С. Методика виховної роботи / А. С. Макаренко. Київ : Радянська школа, 1990. 366 с.

ПІДГОТУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ЗА ТЕМАМИ:

- вихованці А.С. Макаренка: сподівання, досягнення, долі;
- А.С. Макаренко про педагогічну майстерність вчителя.

ПІДГОТУВАТИСЯ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

1. Основні етапи життя і педагогічної діяльності видатного педагога Антона Семеновича Макаренка

1 березня 1888 року - _____

1895 р. - _____

1901 р. - _____

1904 - 1905 рр. - _____

1905 р. _____

1911 р. _____

1914 __ – 1917 рр. - _____

1917 – 1920 р. _____

вересень 1920 р. – липень 1928 р. - _____

1920 __ – 1924 рр. _____

1924 – 192__6 рр. _____

1926 – 1928 рр. _____

грудень 1927 р. – 1935 р. _____

1933 - 1935 рр. _____

1935 - 1937 рр. - _____

1937 р - _____

1937 – 1939 рр. - _____

1937 р. _____

1938 р. _____

1 квітня 1939 р. - _____

“Істинна сутність виховної роботи полягає зовсім не у розмовах з дитиною, не у прямому впливі на дитину, а в організації вашої сім’ї, вашого особистого і громадського життя і в організації життя дитини. Виховна робота є перш за все роботою організатора. У цій справі немає дрібниць... Гарна організація ... не випускає з уваги найдрібніших подробиць і випадків. Дрібниці діють постійно, кожного дня, кожної години, з них складається життя. Керувати цим життям, організовувати його і буде самим відповідальним вашим завданням... Теорія виховання є перш за все наукою практично доцільною. Ми не можемо просто виховувати дитину, ми не маємо права здійснювати роботу виховання, не поставивши перед собою визначену мету. Робота вихователя, який не озброєний ясною, розгорнутою, детально відомою метою буде роботою аполітичного виховання...

Головною формою виховної роботи я вважаю колектив. Школа має бути єдиним колективом, в якому організовані всі виховні процеси, і окремий член цього колективу повинен відчувати свою залежність від нього – від колективу, повинен бути відданим інтересам колективу, відстоювати ці інтереси...”

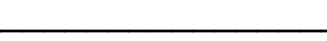
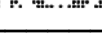

А.С. Макаренко

Виховання - це

Завдання виховання

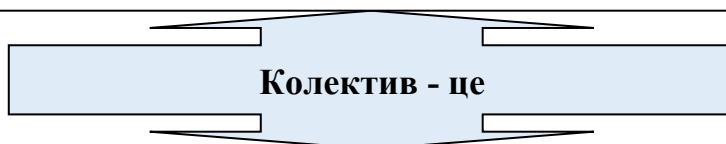
Основні принципи виховання

[illegible]

Розробка А.С. Макаренком теорії колективу

Мета _____

Засіб _____

Основний закон розвитку колективу	
Закон паралельної педагогічної дії	
Закон спадкоємності поколінь	
Стиль і тон у дитячому колективі	

Етапи становлення та розвитку колективу

Система перспективних ліній: _____

III ЕТАП

Засіб впливу на особистість та колектив -

Завдання: _____

II ЕТАП

Засіб впливу на особистість та колектив -

Завдання: _____

Засіб впливу на особистість та колектив -

Завдання: _____

I ЕТАП

Основний критерій: _____

Значення терміну
„дисципліна”

а) дисципліна – це _____

б) дисципліна – це _____

Основні характеристики дисципліни

Принципи виховання дисципліни

Принципи виховання, які були застосовані А.С. Макаренком у вихованні колективу

ПРИНЦИПИ ВИХОВАННЯ	<i>Принцип виховання у колективі та через колектив</i> _____

	<i>Принцип естетизації дитячого життя</i> _____

	<i>Принцип трудового виховання</i> _____

	<i>Принцип</i> _____

<i>Принцип</i> _____	

<i>Принцип</i> _____	

Сутність педагогічної майстерності

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. On the left side, there is a vertical margin line. A small yellow arrow points to the first line from the top. The paper appears to be part of a notebook or a document template.

Вимоги до вчителя

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is a vertical margin line on the left side, creating a narrow left margin. The paper appears to be a standard notebook or worksheet page.

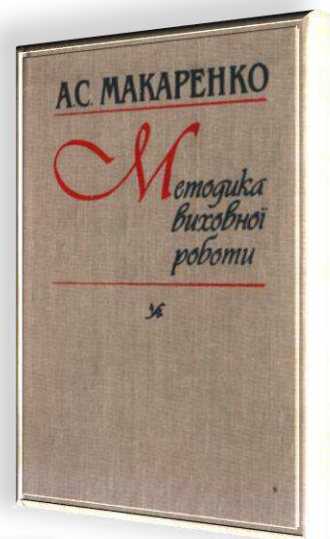
Завдання по роботі з першоджерелами.

Макаренко А.С. Педагогічна поема // А.С. Макаренко. Х, «Прапор», 1978. 630 с.

- Наведіть приклади вдалого використання А.С. Макаренком методу «вибуху» з «Педагогічної поеми».
- Які традиції створював і використовував для зміцнення колективу А.С. Макаренко? Підтвердити цитатами.
- Випишіть з «Педагогічної поеми» 2-3 конкретні характеристики вихованців.

Макаренко А. С. Методика виховної роботи / А. С. Макаренко. Київ : Радянська школа, 1990. 366 с.

- З твору «Методика організації виховного процесу» выпишіть положення, які розкривають структурну побудову керованого А.С. Макаренком колективу.
- Із творів А.С. Макаренка, які внесені до списку основної літератури, выпишіть приклади педагогічного впливу на вихованців: 2-3 приклади прямої дії, що виходять від педагога, та 2-3 приклади, де вплив виходить від колективу. Проаналізуйте ці приклади.

Семінар 8

ГУМАНІСТИЧНА ПЕДАГОГІКА ВАСИЛЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧА СУХОМЛИНСЬКОГО

МЕТА: оволодіти знаннями про сутність та систему педагогічної теорії та практики В.О. Сухомлинського. Засвоїти основні етапи життя і діяльності В.О. Сухомлинського.

ОБЛАДНАННЯ: структурно-логічна схема заняття, фрагменти кінофільму, виставка творів В.О. Сухомлинського, обладнання для рольової гри.

БАЗОВІ ПОНЯТТЯ ТЕМИ: особистість; колектив; людинознавство; „Школа радості”; „зелений клас”; кімната казок; продуктивна праця.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: робота з першоджерелами, дискусія, бесіда, метод історичного аналізу і педагогічного прогнозування.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

I. Перевірка рівня засвоєння студентами основних теоретичних положень з теми заняття.

1. Основні віхи життя і педагогічної діяльності видатного педагога В.О. Сухомлинського.
2. Впровадження В.О. Сухомлинським освітній процес ідей і засобів народної педагогіки.
3. Питання морального, трудового і естетичного виховання, поєднання навчання з трудовим вихованням, продуктивного процесу учнів та підготовки їх до вибору професій в теорії і практиці В.О. Сухомлинського.
4. Проблема виховання патріота, громадянина, формування колективу, основних законів його розвитку в педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського.
5. Творча спадщина В.О. Сухомлинського та відродження школи і педагогіки.

II. Практична частина:

III. Підведення підсумків заняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Історія педагогіки /За ред. проф. М.В. Левківського, д-ра пед. наук О.А. Дубасенюк. Житомир, 1999. С.287-301.
2. Історико-педагогічний альманах. Випуск 6. В.О. Сухомлинський у діалозі з сучасністю : збірн. наук. праць / за ред. проф. О.Є. Антонової, доц. В.В. Павленко. – Житомир : ФО-П Левковець Н.М., 2017. 252 с.
3. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. К.: Знання, 2005. С. 494-507.
4. Сухомлинський В.О. Павлиська середня школа // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. К.: Знання, 2005. С. 507-512.

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО КОНСПЕКТУВАННЯ

1. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю // Вибрані твори у 5-ти т. К., 1976. Т. 2. С.419-656.
2. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором школи // Вибрані твори у 5-ти т. К., 1976. Т. 5. С.229-239.
3. Серце віддаю дітям // Вибр. твори: В 5 т. К.: Радянська школа, 1976. Т. 3. С. 7-282.
4. Сухомлинський В.О. Народження громадянина // Вибр. тв. в 5-ти томах. Т.3. К.: Рад. шк., 1977. С.283-658.
5. Сухомлинський В.О. Павлиська середня школа // Вибр. тв. в 5-ти томах. Т.4. К.: Рад. шк., 1977. С.206-300.

ПІДГОТУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ЗА ТЕМАМИ:

- у чому полягало „щастя педагога” В.О. Сухомлинського;
- людинознавчий аспект педагогіки В.О. Сухомлинського.

ПІДГОТУВАТИСЯ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

1. Основні віхи життя і педагогічної діяльності видатного педагога Василя Олександровича Сухомлинського

28 вересня 1918 року - _____

1926 - 1933 рр. - _____

1934 р. - _____

1935 р. - _____

1935 - 1938 рр. _____

1936 - 1938 рр. _____

1938 – 1941 рр. - _____

1942 р. - _____

червень 1942 р. – березень 1944 р. - _____

1944 р. (весна) - _____

1948 – 1970 рр. _____

1955 р. _____

В.О.Сухомлинський

Джерела педагогічного світогляду

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. On the left side, there is a vertical margin line. In the top-left corner, there is a small, dark, irregular shape that appears to be a stamp or a mark. The rest of the page is empty and ready for writing.

**Гуманістичні основи
педагогічної системи**

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There is a vertical margin line on the left side, creating a narrow left margin. The paper appears to be a standard notebook or composition paper.

Основні праці

[illegible]

Теорія виховання всебічно розвиненої особистості

Цілі і завдання розумового виховання

Організація навчально-виховного процесу

Методи навчальної роботи у „Школі радості”

[illegible][illegible]

Цілі і завдання трудового виховання

Принципи трудового виховання

Педагогічні вимоги до організації праці дітей

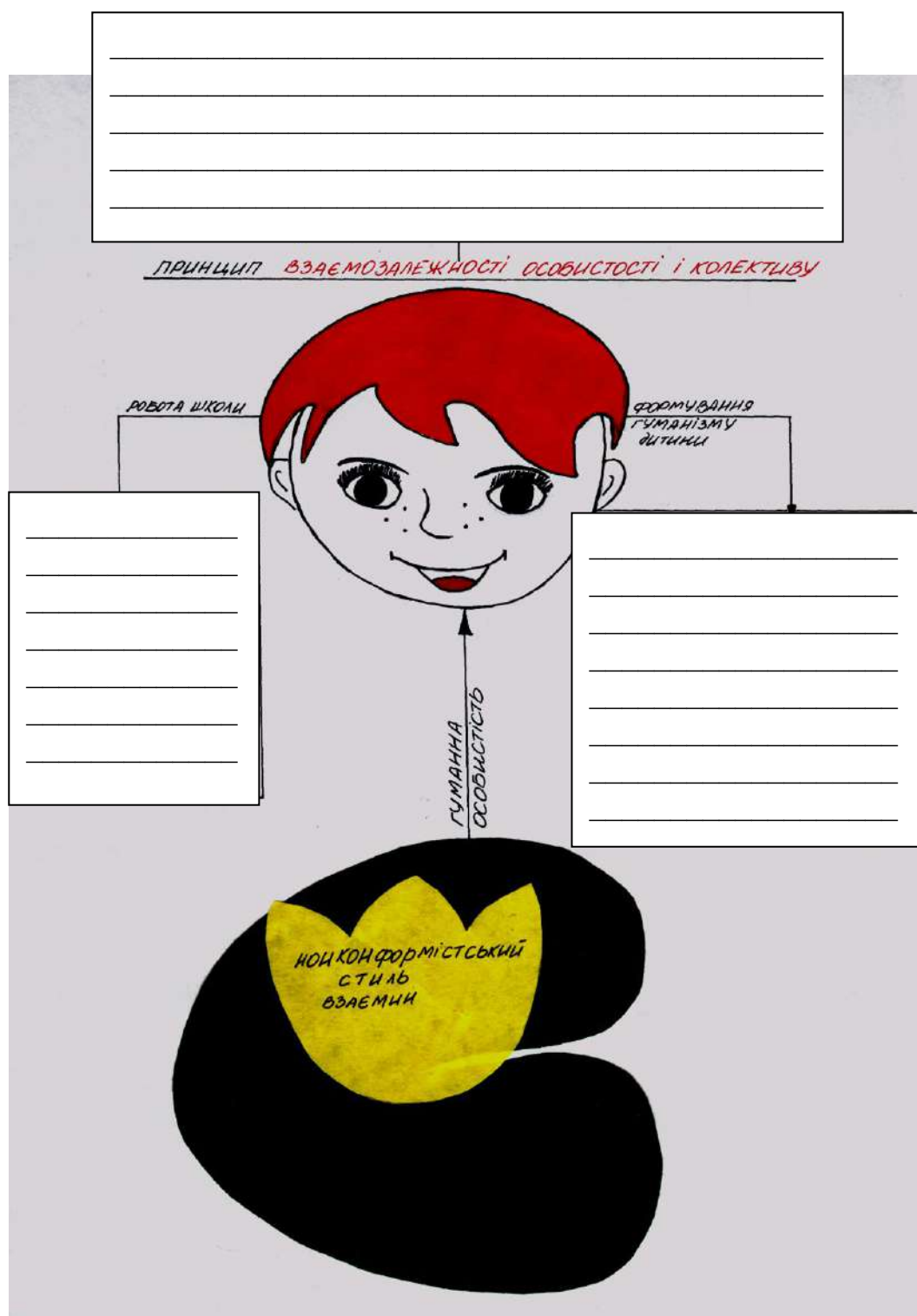
Цілі і завдання естетичного виховання

Система естетичного виховання

Засоби естетичного виховання

[illegible]

**В.О. Сухомлинський про формування гуманної особистості
(автор Лисюк І., студентка ф-ту іноземних мов)**

Завдання по роботі з першоджерелами.

Сухомлинський В.О. Сто порад учителю // Вибрані твори у 5-ти т. К., 1976. Т. 2. С.419-656.

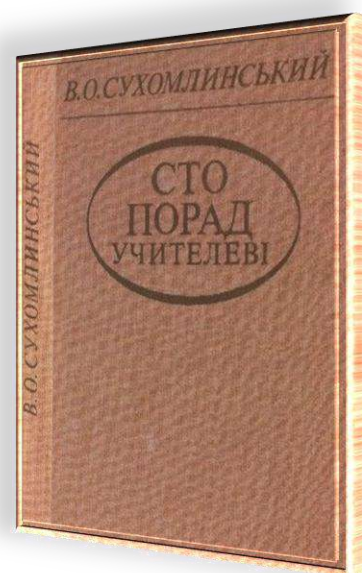
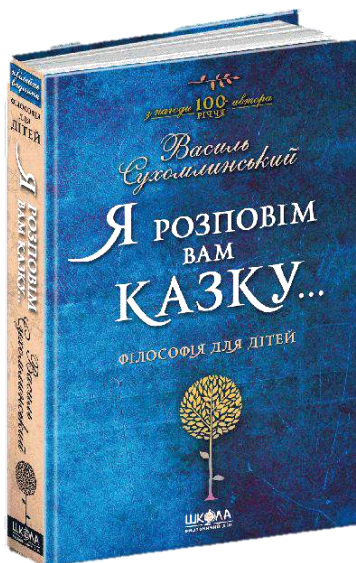
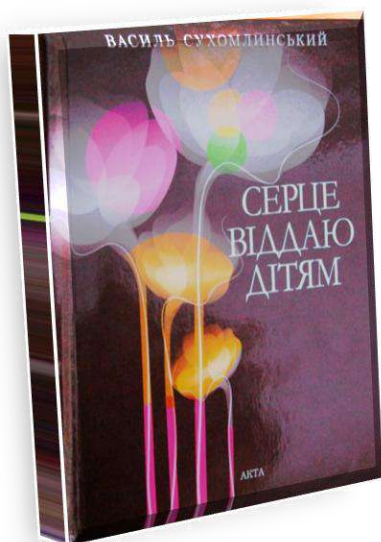
- У праці «Сто порад учителю» знайдіть 10 порад класному керівнику. Запишіть їх у конспект.

Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Вибр. твори: В 5 т. К.: Радянська школа, 1976. Т. 3. С. 7-282.

- У праці «Серце віддаю дітям» знайдіть ідеї народної педагогіки. Запишіть їх у конспект.
- На основі аналізу книги «Серце віддаю дітям» обґрунтувати принципи виховання дітей 6-річного віку, а також охарактеризувати форми і методи навчання і виховання дітей.

Сухомлинський В.О. Пависька середня школа // Вибр. тв. в 5-ти томах. Т.4. К.: Рад. шк., 1977. С.206-300.

- Випишіть з праць В.О. Сухомлинського цитати, що характеризують його вчення про дитячий колектив.
- Вивчити досвід морального виховання у Павиській середній школі. Охарактеризувати азбуку моральної культури, запропоновану В.О. Сухомлинським.
- Проаналізувати особливості організації процесу розумового виховання у Павиській середній школі. Виділити традиційні та авторські форми та методи розумового виховання.
- Проаналізувати принципи *трудового виховання*, виділені В.О. Сухомлинським. Охарактеризувати вимоги до організації праці. Зміст трудового навчання у загальноосвітній школі (молодші класи, середні, старші) Питання фізичного виховання в теоретичній і практичній діяльності В.О. Сухомлинського

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ШКОЛИ ТА ПЕДАГОГІКИ

Міні-модуль 1.1. Виникнення виховання й освіти у світовій цивілізації.

Тема 1. Виникнення виховання у світовій суспільній цивілізації

1. Предмет і завдання історії педагогіки.
2. Підходи до виникнення виховання.
3. Виховання у первіснородовому суспільстві.
4. Виникнення перших шкіл у Шумері, Давньому Єгипті, Китаї, Індії.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготуйте повідомлення про сутність основних підходів щодо проблеми виникнення виховання у світовій цивілізації (теорії: біологічна – Ш. Летурно, психологічна – П. Монро, релігійна – К. Шмідт, трудова – Ф. Енгельс, соціокультурна – О. Сухомлинська).
2. Проаналізуйте основні типи виховання у країнах Стародавнього Сходу.
3. Визначте спільні ознаки виховання у країнах Стародавнього Сходу.
4. Підготуйте повідомлення про систему екзаменів у Давньому Китаї.
5. Розробіть зразки дидактичної наочності з теми.

Міні-модуль 1.2. Система виховання дітей та молоді в Античному світі

Тема 2. Система виховання дітей та молоді в Античному світі

1. Освіта і виховання у Давній Греції. Спартанська система виховання. Афінівська система виховання. Зіставлення цих систем.
2. Школи Стародавнього Риму, їх особливості.
3. Педагогічні погляди стародавніх філософів (Сократ, Платон, Аристотель, Демокрит, Квінтіліан).

Завдання для самостійної роботи

1. Зіставте афінівську та спартанську системи виховання молоді. В чому Ви вбачаєте причини їх полярної відмінності? Побудуйте порівняну таблицю.
2. Проаналізуйте причини порушення афінівської гармонії фізичного і розумового виховання в епоху еллінізму?
3. Підготуйте повідомлення про виникнення, становлення та організацію навчання у перших вищих школах, які функціонували в епоху еллінізму та розквіту Римської імперії (Академія, Лікей, перші школи університетського типу).
4. Проаналізуйте вимоги до вчителя, які були сформульовані М.Ф. Квінтіліаном. Чи з усіма вимогами Ви погоджуєтесь?
5. Підготуйте повідомлення на одну із запропонованих тем:
 - ✓ „Проблеми фізичного виховання у Стародавній Греції”,
 - ✓ „Проблеми змісту освіти і виховання в античній педагогіці”,
 - ✓ „Становище жінки та її виховання в античний період”,
 - ✓ „Педагогічні ідеї Сократа”,
 - ✓ „Педагогічна система Платона”,
 - ✓ „Педагогічні ідеї Аристотеля”,
 - ✓ „Дидактика М.Ф. Квінтіліана”.
6. Розробіть зразки дидактичної наочності з теми.

Міні-модуль 1.3. Освіта й виховання епохи Середньовіччя

Тема 3. Школа, освіта й виховання епохи Середньовіччя

1. Загальна характеристика рівня розвитку культури й освіти епохи європейського Середньовіччя.
2. Система шкіл та зміст середньовічної освіти.
3. Особливості лицарського виховання.
4. Виникнення і розвиток перших університетів у Європі.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте зміст освіти у церковних школах. Підготуйте схему змісту освіти в монастирських і соборних школах.
2. Порівняйте зміст освіти та організацію навчання у церковних та магістратських школах. Складіть порівняльну таблицю.
3. Охарактеризуйте сутність індивідуально-групової форми організації навчання та проаналізуйте методику навчання у середньовічній школі.
4. Проаналізуйте організацію діяльності автономних та церковних університетів епохи Середньовіччя. Підготуйте повідомлення про історію виникнення та становлення найвідоміших європейських університетів (Париж, Болонья, Оксфорд, Кембридж, Прага, Краків та ін.
5. Охарактеризуйте роль мандруючих професорів і студентів у розвитку університетської освіти в Європі. Підготуйте повідомлення про видатних діячів освіти епохи середньовіччя.
6. Порівняйте організацію навчання у середньовічних університетах та сучасних класичних університетах. Що успадкувала сучасна вища освіта від середньовічної?
7. Розробіть зразки дидактичної наочності з теми.

Міні-модуль 1.4. Педагогічна думка епохи Відродження

Тема 4. Школа й педагогічна думка епохи Відродження

1. Школа й педагогічна думка епохи Відродження („Будинок радості” Вітторіно да Фельтре, роман Ф. Рабле „Гаргантюа й Пантагрюель”, Е. Роттердамський і його „Похвала глупості”, „Досліди” М. Монтеня та ін.)
2. Проблема трудового виховання в соціальних утопіях Т. Мора і Т. Кампанелли.

Завдання для самостійної роботи

1. Підготуйте твір-есе на тему: „Чому епоху Відродження називають епохою гуманізму, а педагогіку – гуманістичною?”
2. Складіть план і коротку анотацію до творів:
 - Ф. Рабле „Гаргантюа і Пантагрюель”;
 - М. Монтень „Досліди”;
 - Е. Роттердамський „Похвала глупості”;
 - Т. Мор „Золота книжка про найкращий суспільний лад і про новий острів Утопію”;
 - Т. Кампанелла „Місто Сонця”.
3. Зіставте зміст церковного виховання епохи Середньовіччя та єзуїтського виховання епохи Контрреформації. Які нетрадиційні предмети вивчалися в єзуїтських колегіях і які методи навчання там застосовувалися? Висловіть своє ставлення до єзуїтської системи навчання.
4. Проаналізуйте думки видатних діячів Відродження щодо ролі вчителя у вихованні підрастаючого покоління, сформулюйте вимоги, які вони висували до особистості педагога.
5. Підготуйте повідомлення на одну із запропонованих тем:
 - „Педагогічні інновації в творах ранніх соціалістів-утопістів”;
 - „Гуманістичне спрямування педагогічних ідей епохи Відродження”;
 - „Педагогічні ідеї епохи Реформації”.
6. Розробіть зразки дидактичної наочності з теми.

Міні-модуль 1.6. Реформаторська педагогіка кінця XIX – початку XX століття.

Тема 8. Ідеї навчання і виховання у німецькій педагогіці

1. Педагогічний досвід Х.-Г. Зальцмана як послідовника Й.Г. Песталоцці.
2. Неогуманізм В. Гумбольдта.
3. Мета і завдання виховання Й. Гербарта.
4. Шляхи морального виховання Й. Гербарта.
5. Педагогічна діяльність А. Дістервега.

6. Мета і основні принципи навчання у теорії А. Дістервега.
7. Розумова освіта як основа педагогічної концепції А. Дістервега.
8. Вимоги до вчителя у педагогічній теорії А. Дістервега.

Завдання для самостійної роботи

1. На основі опрацювання підручників з історії педагогіки, довідкової та популярної літератури підготуйте інформацію про життя, діяльність та педагогічні ідеї видатних представників німецької педагогіки (Й.Б. Базедова, Х.-Г. Зальцмана, В. Гумбольдта, Й. Гербарта, А. Дістервега) за таким планом:

- а) короткі біографічні відомості;
- б) основні етапи педагогічної діяльності;
- в) провідні педагогічні ідеї;
- г) найвідоміші праці педагогічного спрямування, анотації до них;
- д) реальні досягнення у практичній діяльності;
- е) фотоматеріали (портрети, фото, ксерокопії книжок тощо).

2. Розробіть зразки дидактичної наочності з теми.

Тема 9. Західноєвропейська педагогіка кінця XIX – початку XX століть

1. Педагогіка „громадянського виховання”, „трудової школи”.
2. Експериментальна педагогіка та її представники.
3. Прагматична педагогіка та її засновники.
4. Ідея „вільного виховання” Е. Кей та М. Монтессорі.
5. Педагогіка С. Френе та Р. Штайнера.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати основні причини розвитку реформаторської педагогіки на рубежі XIX – XX століть.

2. Поясніть сутність поняття „педагогіка, центрована на дитині”. У чому полягають позитивні і негативні риси теорії вільного виховання?

3. Охарактеризуйте мету та методи дослідження експериментальної педагогіки.

4. Проаналізуйте особливості концепції педагогічного прагматизму Д. Дьюї.

5. Підготуйте інформацію про провідні педагогічні ідеї і концепції М. Монтессорі, С. Френе, Р. Штайнера.

6. Дайте характеристику Вальдорфської школи як альтернативного навчально-виховного закладу. Підготуйте інформацію про розвиток ідей Р. Штайнера на сучасному етапі розвитку освітньої системи України, зокрема у нашому регіоні.

7. Розробіть зразки дидактичної наочності з теми.

ІСТОРІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ШКОЛИ І ПЕДАГОГІКИ

Міні-модуль 2.3. Українське шкільництво XVIII – XIX століття.

Лекція 4. Педагогічні ідеї видатних українських вчених та просвітителів XIX століття

1. Педагогічні погляди О.В. Духновича.
2. Діяльність Кирило-Мефодіївського товариства.
3. Просвітницькі ідеї Т.Г. Шевченка та його національні освітньо-виховні ідеали. „Буквар южноруський” Т.Г. Шевченка.
4. Педагогічна діяльність М.І. Костомарова.
5. Педагогічні погляди П.О. Куліша.
6. Просвітительська і педагогічна діяльність М.П. Драгоманова.
7. Б.Д. Грінченко – видатний український педагог-теоретик і практик національного шкільництва.
8. Педагогічна діяльність М. Пирогова.
9. М.О. Корф - основоположник малокомплектних шкіл в Україні.
10. Просвітницька діяльність Х.Д. Алчевської.

11. Педагогічні погляди; І.Я. Франка і Л. Українки.
12. Навчальні книги Т. Лубенця.

Завдання для самостійної роботи

1. На основі опрацювання підручників з історії педагогіки, довідкової та популярної літератури підготуйте інформацію про життя, діяльність та педагогічні ідеї видатних представників української прогресивної педагогічної думки XIX століття за таким планом:

- а) короткі біографічні відомості;
- б) основні етапи педагогічної діяльності;
- в) провідні педагогічні ідеї;
- г) найвідоміші праці педагогічного спрямування, анотації до них;
- д) реальні досягнення у практичній діяльності;
- е) фотоматеріали (портрети, фото, ксерокопії книжок тощо).

2. Розробіть зразки дидактичної наочності з теми.

Міні-модуль 2.4. Ідеї національного виховання в українській педагогіці кінця XIX – початку XX століття.

Лекція 6. Ідеї національної освіти й виховання в українській педагогіці кінця XIX – початку XX століття

1. Просвітницька і педагогічна діяльність М. Грушевського. Роль М. Грушевського у становленні української наукової мови.
2. Життя і педагогічна діяльність С. Русової. Участь С. Русової у відродженні української освіти і науки. Положення С. Русової про підготовку національних педагогічних кадрів.
3. Ідеї національного виховання І. Огієнка.
4. Національний виховний ідеал Г. Ващенка.

Завдання для самостійної роботи

1. На основі опрацювання підручників з історії педагогіки, довідкової та популярної літератури підготуйте інформацію про життя, діяльність та педагогічні ідеї видатних представників національної освіти й виховання в українській педагогіці кінця XIX – початку XX століття (М. Грушевського, С. Русової, І. Огієнка, Г. Ващенка) таким планом:

- а) короткі біографічні відомості;
- б) основні етапи педагогічної діяльності;
- в) провідні педагогічні ідеї;
- г) найвідоміші праці педагогічного спрямування, анотації до них;
- д) реальні досягнення у практичній діяльності;
- е) фотоматеріали (портрети, фото, ксерокопії книжок тощо).

2. Розробіть зразки дидактичної наочності з теми.

Міні-модуль 2.5. Розвиток освіти й педагогічної думки в Україні у роки радянської влади.

Лекція 7. Українська школа і педагогіка радянського періоду

1. Становлення початкової освіти у 20-ті р.р.
2. Особливості організації навчання у школах-семирічках (20-ті р.р.)
3. Характеристика національних освітніх систем у 20-ті р.р.
4. Особливості діяльності уніфікованої загальноосвітньої школи (30-ті рр.).
5. Характеристика діяльності загальноосвітніх закладів у 60-ті р.р.
6. Характеристики становлення вищої школи у радянський період.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте зміст освіти, форми і методи виховання й навчання у школах радянського союзу у 20-х роках XX століття. Визначте основні напрями побудови нової соціалістичної школи.

2. Ознайомтеся із основними положеннями реформи шкільної освіти у 30-х роках, чим вони відрізнялися від попереднього періоду.
3. Визначте характерні особливості розвитку шкільної освіти у 50-60-ті роки. Що вплинуло на підвищення активності вчителів у пошуках нових підходів до організації навчання.
4. Проаналізуйте ознаки застійних явищ в освіті у 70-тих на початку 80-тих років. Чим, на Вашу думку, були викликані ці явища?
5. Підготуйте інформацію про виникнення руху педагогів-новаторів та про особливості педагогіки співробітництва.
6. Проаналізуйте досвід відомих педагогів-новаторів.
7. Розробіть зразки дидактичної наочності з теми.

Міні-модуль 2.6. Освіта в Україні на сучасному етапі національного відродження.

Лекція 10. Освіта і педагогічна думка в Україні на етапі національного відродження (90-ті роки XX ст)

1. Відродження національної школи України відповідно до Закону України „Про освіту”.
2. Особливості становлення варіативних загальноосвітніх та вищих навчальних закладів.
3. Формування національної свідомості дітей та молоді.
4. Розвиток педагогічної науки в Україні на сучасному етапі.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте найважливіші напрями відродження освіти в Україні.
2. Охарактеризуйте основні компоненти сучасної системи освіти в Україні.
3. Визначте та охарактеризуйте основні шляхи та засоби національного виховання школярів у сучасних умовах.
4. Проаналізуйте сутність головної мети виховання у національній системі освіти.
5. Розробіть зразки дидактичної наочності з теми.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Вихрущ В.О., Решетука Л. Г., Ковальчук Л. І., Пушинська А.А. Історія педагогіки: навч. посіб. / за заг. ред. В.О. Вихрущ. Тернопіль: ТАЙП, 2015. 411 с.
2. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки : навч.-метод. посіб. для виклад, історії педагогіки, на допомогу студ. педагогічних ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до лекційних, семінарських і практичних занять / О. П. Демченко. Глухів : Нілан-ЛТД, 2011. 324с.
3. Завгородня Т.К., Прокопів Л.М, Стражнікова І.В. Історія педагогіки: навч.- метод. посіб. Івано-Франківськ, 2014. 160 с.
4. Задорожна Л.В., Курок О.І., Мосіяшенко В.А. Історія педагогіки України в особах. Київ: Університетська книга, 2015. 266 с
5. Зайченко І.В. Історія педагогіки: у 2-х кн. Кн.1. Історія зарубіжної педагогіки : навч. посіб. /І. В. Зайченко. К. : Слово, 2010. 624 с
6. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва / В. Кравець. Тернопіль : Світло, 2015. 409 с.
7. Кравець В. П. Історія української школи і педагогіки : курс лекцій : навч. посібник / В. П. Кравець. Тернопіль : вид-во "Тернопіль", 2014. 357 с
8. Левківський М. В. Історія педагогіки : підручник / М. В. Левківський. 5-те вид. доп. К.: Центр навчальної літератури, 2016. 380 с
9. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: навчальний посібник / А. А. Сбруєва, М. Ю. Рисіна, Н. Г. Осьмук; за заг. ред. проф. А. А. Сбруєвої. Суми: ВВП «Мрія», 2015. 250 с
10. Сбруєва А. А., Рисіна М. Ю., Осьмук Н. Г., Чистякова І. А. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб. Вид 4-те, доповнене й перероблене. Суми: Видво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 165 с

Додаткова

1. Вишневський, О. І.. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. / О.І. Вишневський. 3-тє вид., доопрац. і доп. К. : Знання, 2008.
2. Гоштанар, І. Життя та педагогічна діяльність И.Ф. Гербарта [Текст] / І. Гоштанар // Шлях освіти. 2010. № 1. С. 43-46.
3. Грінченко Б.Д. Народні вчителі і українська школа / Б.Д. Грінченко // Дивослово. 1997. №4. С 5-17.
4. Грушевський М.С. Про українську мову і українську школу / М.С. Грушевський. К.: Дніпро, 1991. 75 с
5. Дровозюк Л.М. Костянтин Дмитрович Ушинський: біля основ наукової педагогіки й народної школи / Л. М. Дровозюк. К. : Простір, 2007. 64 с
6. Історія української школи і педагогіки : хрестоматія : навч. посібник / за ред. В. Г. Кременя ; уклад. О. О. Любар. К. : Знання, 2005. 767 с
7. Калуська Л.В.. Видатні українські педагоги [Текст] : інформ. довід. / Любомира Калуська. Т. : Мандрівець, 2008.
8. Корчак Я. Дитя людське : вибрані твори / Я. Корчак ; пер. з пол. К. : Дух і літера, 2007. 536 с.
9. Кошолар О.Ф. Діяльність громадських організацій по поширенню освіти на території Поділля в другій половині XIX століття / О.Ф.Кошолар // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і

психологія: Зб. наук, праць. Вип. 39 / Редкол.: В.І. Шахов (голова) та ін. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2013. С.277-282. (423с.)

10. Кравченко О. Виховні ідеї у творчій спадщині Пантелеймона Куліша / О. Кравченко // Рідна школа. 2009. № 8. С 68-73.

11. Любар О. О. Історія української педагогіки : навч. посібник / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко; ред. М. Г. Стельмахович. К. : І-т змісту і методів навчання МО України, 2009. 356 с.

12. Макаренко А.С. Методика організації виховного процесу // Методика виховної роботи. К. : Рад. школа, 1990. С. 145 - 234 с

13. Маловідомі першоджерела української педагогіки (др. пол XIX-XX ст.) [Текст] : Хрестоматія / Ред. О.В. Сухомлинська. К. : Наук, світ, 2003. 418

14. Метод проектів за ідеями Софії Русової / упоряд. Л. Синекон. К. : Шкільний світ, 2012. 128 с.

15. Русова С.Ф. Національна школа // Вибрані педагогічні твори: В 2-х т. К.: Дніпро, 1997. Т. 1. С. 12-157.

16. Сковорода Г. Повне зібрання творів: У 2 т / Г. Сковорода. К., 1973.

17. Сухомлинський В.О. Пависька середня школа В.О. Сухомлинський // Вибрані твори в п'яти томах. Т.4. К.,1977.

18. Українська педагогіка в персоналіях : у 2 кн. ; навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.. Кн. 1 : Х- XIX століття / за ред. О. В. Сухомлинської. К. : Либідь, 2005. 624 с.

19. Українська педагогіка в персоналіях : у 2 кн. ; навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. Кн. 2 : XX століття / за ред. О. В. Сухомлинської. К.: Либідь, 2005. 552 с

20. Франко І.Я. Педагогічні статті та висловлювання /І.Я. Франко. К.,1961. 216 с.

Інтернет-ресурси:

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe

2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.

3. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: www.dnpb.gov.ua.

4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>

5. Навчальні матеріали онлайн [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://eprints.zu.edu.ua/7574/1/Practic_pos.pdf

**Інструкція до виконання завдання по групах
під час підготовки до „Аукціону педагогічних ідей”**

1. Завдання виконується студентами по підгрупах.
2. Кожна підгрупа обирає одного з педагогів минулого і готує інформацію про нього за таким планом:
 - a) життєвий шлях;
 - b) основні педагогічні ідеї;
 - c) головні наукові та методичні праці.
3. Зібрана інформація оформлюється у вигляді папки чи планшета. Бажано використовувати фото, малюнки, ксерокопії титульних сторінок та ілюстрацій відомих книжок й підручників тощо.
4. Одна з ідей педагога, яка на думку студентів є актуальною і сьогодні, оформлюється окремо у вигляді:
 - a) науково-публіцистичної доповіді (представляється у друкованому вигляді);
 - b) графічної моделі (малюнки, схеми, плакати тощо);
 - c) об'ємної моделі (школа майбутнього, підручник майбутнього тощо);
 - d) вистави педагогічного театру (інсценування уривків книг, ігри, фрагмент уроку, тощо);
 - e) будь-якої довільної форми.
5. Публічний захист обраної ідеї відбувається у вигляді „Конкурсу педагогічних ідей” наприкінці семестру.

Для виконання групового завдання пропонуються:

1. Я.А.Коменський;	14. Ф.Прокопович;	28. М.Монтессорі;
2. Ж.Ж.Руссо;	15. П.О.Куліш;	29. С.Френе;
3. Дж.Локк;	16. М.І.Костомаров;	30. Р.Штайнер;
4. Й.Г.Песталоцці;	17. М.П.Драгоманов;	31. Д.Дьюї;
5. Й.Ф.Герbart;	18. Б.Д.Грінченко;	32. К.Д.Ушинський;
6. Д.Дідро;	19. О.В.Духнович;	33. А.С.Макаренко;
7. К.А.Гельвецій;	20. М.О.Корф;	34. В.О.Сухомлинський;
8. А.Дістервег;	21. Х.Д.Алчевська;	
9. Х.Г.Зальцман;	22. М.І.Пирогов;	
10. Й.Базедов;	23. Т.Лубенець;	
11. Г.С.Сковорода;	24. М.Грушевський;	
12. Г.Смоліцький;	25. С.Ф.Русова;	
13. С.Полоцький;	26. Г.Г.Ващенко;	
	27. І.І.Огієнко;	

Навчально-методичне видання

**Антонова Олена Євгеніївна
Павленко Віта Віталіївна**

ІСТОРІЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖЖІ

**Посібник для самостійної роботи
для студентів педагогічних спеціальностей**

Житомир
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Комп'ютерний макет: Антонова О.Є.

Надруковано з авторського оригінал-макета.
Підписано до друку _____. Формат 60х90/16. Ум. друк. арк. ____
Обл. вид. арк. Друк різнографічний. Зам. _____. Наклад 300.

Поліграфічний центр ЖДУ, вул. Велика Бердичівська, 40